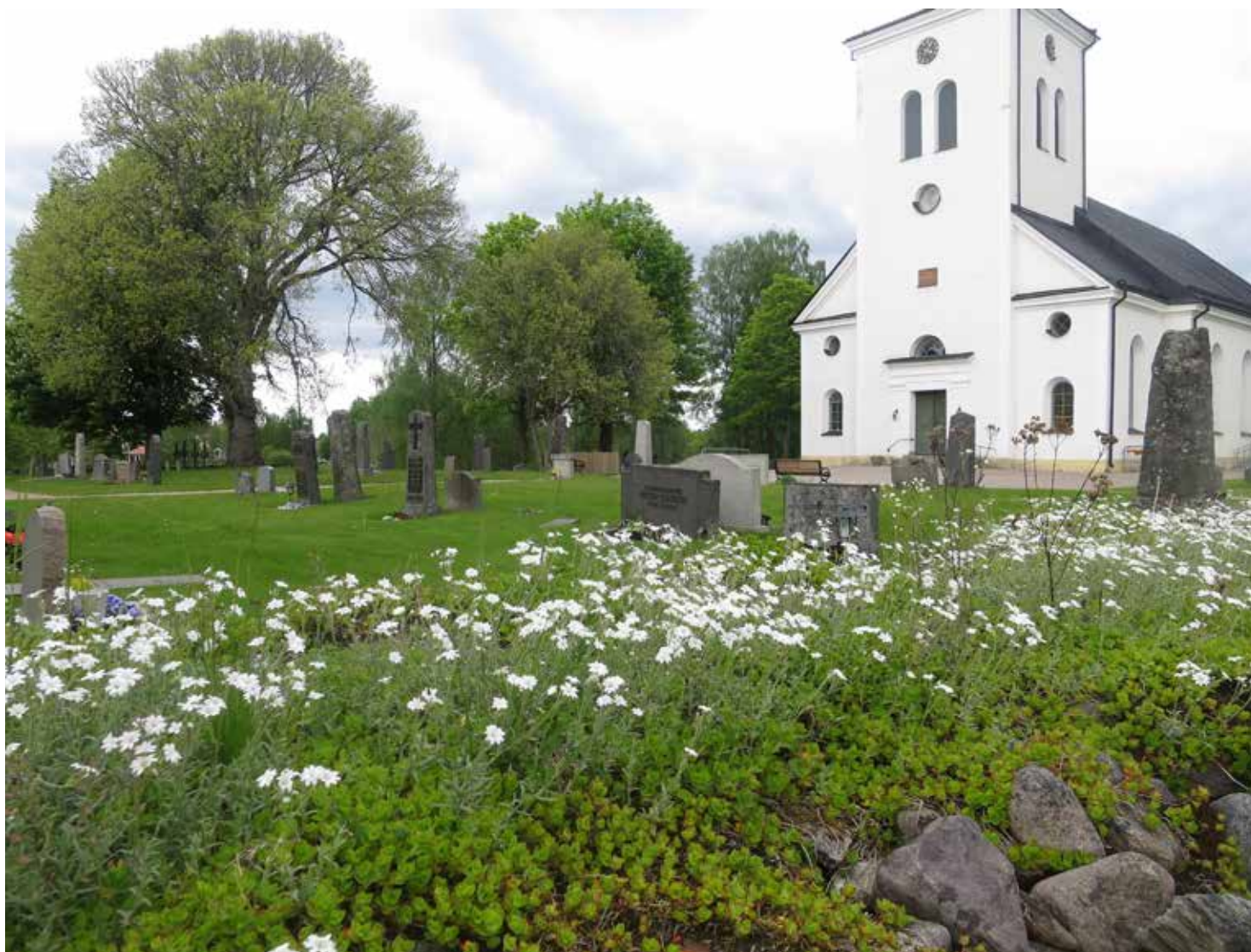

Björkö kyrkogård

Kulturhistorisk inventering och förslag till bevarandeplan
Björkö socken i Vetlanda kommun, Jönköpings län, Växjö stift

Björkö kyrkogård

Kulturhistorisk inventering och förslag till bevarandeplan
Björkö socken i Vetlanda kommun, Jönköpings län, Växjö stift

Jönköpings läns museums dnr: 2021-066

Rapport och foto: Margareta Olsson

Avskrifter och foto av gravvårdar: Karin Calderwood, Vetlanda pastorat

Grafisk mall: Anna Stålhammar

Tryck: Digital distribution

Jönköpings läns museum, Box 2133, 550 02 Jönköping

Tel: 036-30 18 00

E-post: info@jkpglm.se

www.jkpglm.se

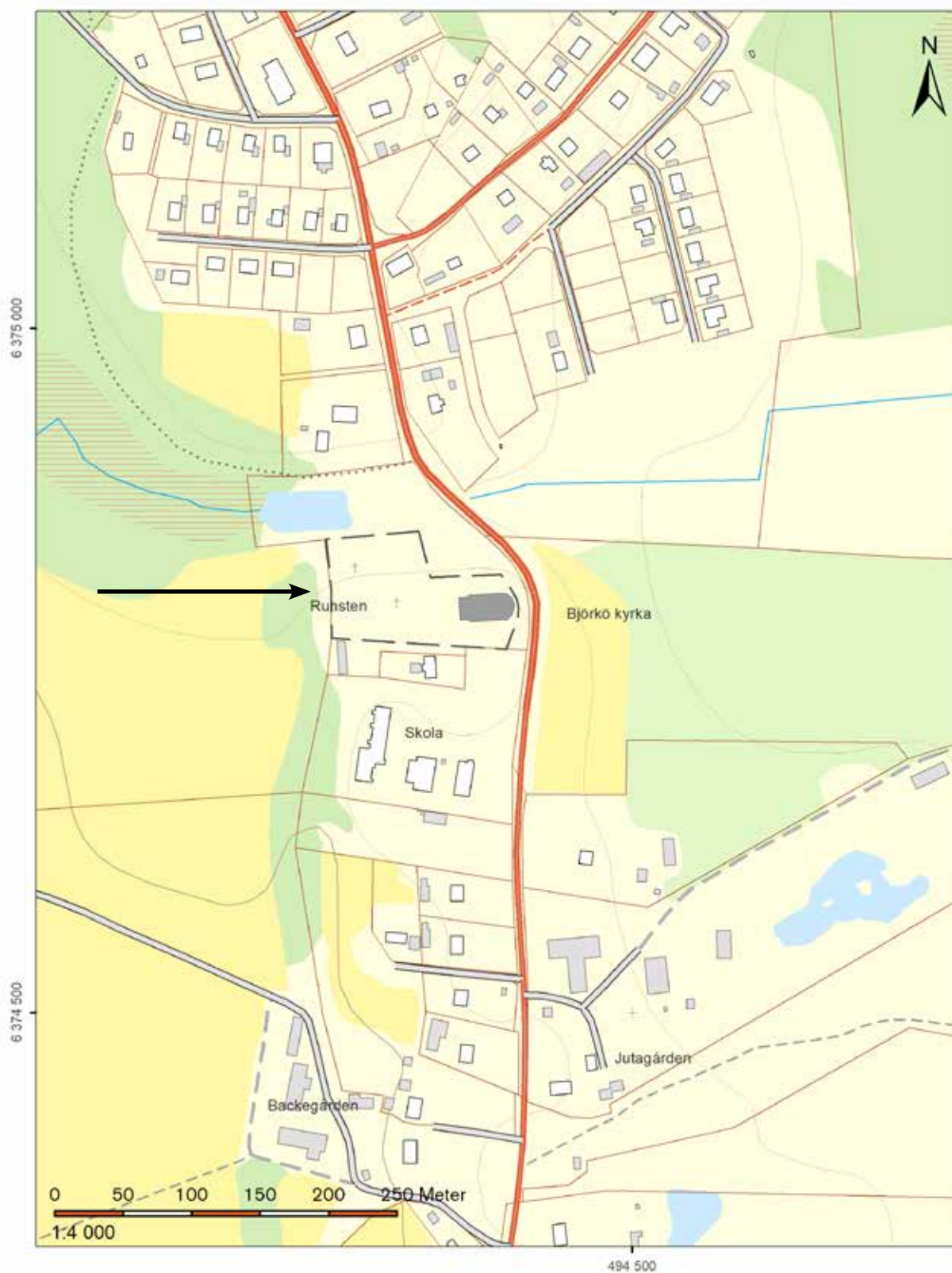
Utdrag ur tryckta och ajourhållna ekonomiska kartor är återgivna enligt tillstånd:

© Lantmäteriet. Ärende nr MS2007/04833.

© JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM 2022

Innehåll

Inledning.....	5
Inventeringens uppläggning.....	5
Allmän kyrkogårdshistorik.....	6
Tre vanliga gravvårdstyper.....	8
Lagstiftning.....	9
Kulturmiljölag (1988:950).....	9
Begravningslag (1990:1144).....	10
Allmänna skötselråd.....	11
Björkö kyrka och kyrkomiljö.....	12
Kyrkogårdens historik.....	13
Beskrivning av kyrkogården idag.....	16
Allmän karaktär.....	16
Omgärdning.....	16
Ingångar.....	17
Vegetation.....	17
Gångsystem.....	18
Gravvårdstyper.....	18
Beskrivning av kvarter.....	19
Område A kvarteren norr och söder om kyrkan.....	19
Område B kvarteren närmast kyrkan i väster.....	21
Område C norra kvarteret på gamla kyrkogården.....	23
Område D –södra kvarteret på gamla kyrkogården.....	26
Område E utvidgningen i väster.....	27
Område F nya kyrkogården i norr.....	28
Kulturhistorisk bedömning av kyrkogården i dess helhet.....	29
Att tänka på i förvaltning av kyrkogården:.....	30
Administrativa uppgifter.....	31
Referenser.....	31
Arkiv.....	31
Kartmaterial.....	31
Tryckta källor och litteratur.....	31
Kriterier vid kulturhistorisk bedömning.....	33
Klass 1.....	33
Klass 2.....	33
Gravkarta urval kulturhistoriskt värdefulla gravar.....	34
Urval Kulturhistoriskt värdefulla gravar.....	36
Område A kvarteren norr och söder om kyrkan.....	36
Område B –kvarteren direkt väster om kyrkan.....	43
Område C –norra kvarteret på gamla kyrkogården.....	52
Område D –söder kvarteret inom gamla kyrkogården.....	55
Område E –utvidgningen i väster.....	59
Område F –nya kyrkogården i norr.....	61

Utdrag ur digitala fastighetskartan.

Inledning

På uppdrag av Vetlanda pastorat har Jönköpings läns museum tagit fram föreliggande inventering och förslag till bevarandeplan för Björkö kyrkogård. Fältarbetet har genomförts under sommaren 2021. Resultatet har därefter diskuterats med uppdragsgivaren och sammanställts senare under 2021–22.

Kyrkogårdar och begravningsplatser utgör en viktig del av landets kulturarv och deras kulturvärden regleras av kulturmiljölagen. Kulturhistoriskt värdefulla gravar kan också skyddas av begravningslagen. I första hand är det Svenska kyrkan som har ansvar för att förvalta detta kulturarv. Därför är det angeläget att kyrkogårdarnas kulturhistoriska värden kartläggs och preciseras. En viktig del av värdena ligger i äldre gravar och deras utsmyckning.

En bevarandeplan är ett kunskapsunderlag som är tänkt att vara till hjälp och vägledning vid vård, underhåll och förändringar på kyrkogårdarna. Planen kan även fungera som beslutsunderlag för länsstyrelse och stift vid handläggning av olika ärenden.

Inventeringens uppläggning

Rapporten omfattar en översiktlig historik över kyrkogården, en beskrivning med fotografier av de olika kvarteren och deras kulturhistoriska värden samt avslutningsvis en katalog över särskilt värdefulla gravar.

Arbetet har varit uppdelat i en fältdel med inventering och fotografering på kyrkogården samt en arkivgenomgång. De aktuella arkiv som gått igenom har varit aktuella kyrkoarkiv på Landsarkivet i Vadstena, Länsstyrelsen i Jönköpings läns arkiv, Antikvarisk-topografiska arkivet i Stockholm (kopior hos länsstyrelsen) samt Jönköpings läns museums arkiv. Utöver arkiv har uppgifter hämtats från aktuell litteratur, exempelvis hembygds litteratur. De i rapporten redovisade arkivuppgifterna utgör en sammanfattning av genomgångna arkiv och ska inte ses som en komplett beskrivning av händelser i kyrkogårdens historia.

För kyrkogården har en sammanfattande kulturhistorisk bedömning gjorts där de kulturhistoriska värdena lyfts fram. Den kulturhistoriska bedömningen av kyrkogården i allmänhet har gjorts i samarbete med Länsstyrelsen i Jönköpings län. En kulturhistorisk bedömning är aldrig definitiv, utan kan vara föremål för omvärderingar. Vid bedömningen har hänsyn tagits till varje enskild kyrkogårds historia och egna värden, men också till värden i förhållande till andra kyrkogårdar i stiftet och övriga landet. Den övergripande kulturhistoriska bedömningen nämner i de flesta fall inte enskilda gravstenar, utan beskriver värden och karaktärsdrag i stort.

Inför planerade förändringar eller större underhållsåtgärder krävs i regel tillstånd från länsstyrelsen.

Rapporten avslutas med själva inventeringen av kulturhistoriskt värdefulla gravplatser, vilken är avsedd att fungera som en bevaran-

En av länders få bevarade kyrkobalkar finns i Brands-
torp i Habo kommun.

Den förindustriella kyrkogården var en ängsmark med
endast få vårdar av beständigt material. Här har ka-
raktären blivit bevarad på Ornunga gamla kyrkogård,
Vårgårda kommun.

deplan. De kriterier som använts för att bedöma gravarnas kultur-
historiska värden diskuteras vidare i katalogdelens inledning där de
två klassningsnivåerna presenteras: *Klass I. Mycket värdefulla* och
Klass II. Värdefulla. Gravarna och deras utsmyckning redovisas i
tabellform med text och fotografier samt på en gravkarta.

Fältarbete och rapport har utförts av antikvarie Margareta Olsson
vid Jönköpings läns museum under 2021. Karin Calderwood vid
Vetlanda pastorat har bistått i arbetet med avskrifter och fotogra-
fering av gravvårdarna. Vid urvalet av kulturhistoriskt värdefulla
gravar har samråd förts med pastoratet. Flera personer med god kän-
nedom kring bygdens historia har lämnat underlag till rapporten.

Allmän kyrkogårdshistorik

I stort sett alla våra landsortskyrkogårdar är jämnåriga med den
första kyrkan på platsen och i de flesta fall medeltida. Efter flera
hundra år av obruten kontinuitet är de ännu i bruk. Från medel-
tidens kyrkogårdar finns dock väldigt litet bevarat. De viktigaste
förändringarna som kristendomen införde gällande våra begravn-
ingsseder är att platsen för begravingarna skulle vara vigd och
inhägnad. Den medeltida inhägnaden kunde bestå av en stenmur,
men vanligare var att den var uppförd av timmer, bogårdsbalken,
som ibland kunde vara manshög. Till den typiska bilden av en med-
eltida inhägnad kyrkogård hörde även stigluckan, som både hade
en symbolisk och praktisk funktion som port till den vigda jorden.

Den medeltida kyrkogården saknade ett tydligt system med
gångar och kvarter. Man gravsätte folk efter deras gårds- eller by-
tillhörighet i grupperingar med olika form, vilket var en förkristen
sedvänja. Det var ovanligt att man satte en vård över graven. Gravar
markerades istället endast av en jordhög. Om en vård trots allt sattes
upp var den vanligen av trä, men sten eller smide förekom undan-
tagsvis. Det var också vanligt att man använde sig av kyrkogården
även på ett nyttbetonat sätt, där exempelvis hö kunde bärgas.

Den medeltida kyrkogårdens utformning levde kvar väldigt
länge, och påminde mest om en äng med små gravkullar och en-
staka spridda vårdar. I stort sett börjades förnyelsen under tidigt
1800-tal, men ännu vid sekelskiftet 1900 hade många landsorts-
kyrkogårdar kvar den ålderdomliga ängskaraktären. Förnyelsevägen
började i städerna genom nya bestämmelser om externa begravn-
ingsplatser. Gravsättningar på stadskyrkogårdarna förbjöds av
hygieniska skäl och i stället skulle friliggande begravningsplatser
förläggas utanför städerna. Denna process inleddes på 1780-talet
och en tydlig kunglig förordning från 1815 angav att begravingar
innanför stadskärnan måste upphöra och att begravningsplatser –
utan andra kyrkobyggnader än t ex gravkapell – skulle anläggas
utanför stadsområdena. År 1805 beslutades dessutom att staten
genom sin myndighet Överintendentsämbetet skulle ansvara och
ha överinseende över att kyrkogårdar och begravningsplatser blev

prydligt och hälsosamt anlagda.

Runt om i landet anlades många begravningsplatser precis utanför stadskärnorna under de första decennierna av 1800-talet. De anlades med symmetriska gångsystem och kvartersindelningar, trädplanteringar för att förbättra luftkvaliteten och stenmurar med smidesgrindar. I de arkitektoniskt anlagda begravningsplatserna exponerades vissa gravar tydligare än andra. Att begravas utifrån vilken gård eller by man tillhörde ersattes nu av kategorierna köpegravar respektive allmänna gravar. Detta var en social indelning där de som ville och hade förmåga att köpa sin gravplats både fick en större sådan för hela sin familj och en bättre placering utmed gångar eller nära entréerna. Köpegravarna anlades ofta med grusbäddar och stenramar och senare även häckomgärdningar. Andra begravdes kostnadsfritt utmed den så kallade allmänna linjen. Där gravsattes man tätt i en kronologisk ordning allt eftersom dödsfallen inträffade. Man begravdes således oberoende om ens man eller hustru eller övrig familj låg på annan plats. Gravvårdarna var oftast små, oansenliga och inte särskilt varaktiga. Indelningen av kyrkogården mellan köpegravsområde å ena sidan och allmänt område å den andra speglade ett socialt uppdelat samhälle.

Trädkransen utefter kyrkogårdens yttre begränsningar introducerades först på städernas begravningsplatser, men nådde under 1800-talets slut även allt fler landsortskyrkogårdar. Då introduceras också de typiska sorgeträden med ett hängande växtsätt. I början av 1900-talet planlades även kyrkogårdarna på landsorten i kvarter med symmetriskt lagda gångar, grusbäddar på gravarna och välklippta häckar eller stenramar runt om.

På 1920-talet började en ny typ av begravningsplats att anläggas: skogskyrkogården. Dessa präglas av friväxande och naturligt förekommande träd, såsom gran, tall och björk. I begränsad omfattning används planterade och kultiverade träd. En av de tidigaste i landet var skogskyrkogården i Skillingaryd från 1922.

Vid 1900-talets mitt var kyrkogårdarna särskilt utvecklade, men nu inleddes en period av förenkling och rationalitet. Företeelsen med allmänna linjen levde kvar till mitten av 1900-talet, men upphörde officiellt 1964. Samtidigt började man av rationella skäl ta bort stenramar, häckomgärdningar och grusbäddar för att ersätta det med mer lättskötta gräsmattor. Den sociala utjämningen av ståndssamhället avspeglades på kyrkogårdarna genom allt mer enhetliga gravvårdar utan titlar och oftast i ett liggande format.

Från och med 1980-talet blev gravvårdarna återigen mer individualiserade. Idag ser vi en mångfald olika former på gravstenar från liggande naturstenar till mer fantasifullt utformade vårdar. Den ökade individualiseringen under 1900-talets slut speglas också genom de många olika begravningsformer som idag erbjuds. Förutom kistbegravning och urngravar med personliga vårdar, erbjuds också exempelvis minneslundar för aska som grävs ner anonymt

Åsenhöga ödekyrkogård (Gnosjö kommun). På denna kyrkogård är mycket av den ålderdomliga, ängsliknande karaktär, som varit vanlig i äldre tid bevarad.

Det var i regel mer attraktivt att begravas på den södra delen av kyrkogården än den norra, som upplevdes vara olycksbringande. Ofta är kyrkan därför placerad med dragning mot norr för att skapa större ytor på den södra sidan. Detta flygfoto från 1940-talets slut visar att den södra delen av kyrkogården i Hylletofta var mer ianspråktagen än den norra, till höger. Foto JLM.

Bråneryds begravningsplats, invigd 1958, nära Huskvarna representerar det välordnade, där jämlikheten betonas på bekostnad av individualismen.

På de mer påkostade köpegravarna var både gravvård och inhägnad omsorgsfullt utformade. Här ett exempel från Norra Solberga kyrkogård i Nässjö kommun.

Till höger: På kyrkogården i Ingatorp (Eksjö kommun) kan man uppleva den allmänna linjens gravområde med små anspråkslösa vårdar tämligen intakt. Nedan: Ett exempel på en gravvård från 1960-talet på begravningsplatsen i Aneby.

utan plats för namn, men med gemensam plats för blommor. Ett annat alternativ är askgravlundar, där gravplatserna markeras.

Tre vanliga gravvårdstyper

Det finns en stor variation vad gäller gravvårdarnas utformning. Före industrialismen och det sena 1800-talet användes ofta så kallade gravbrädor för att markera en grav. Vårdar av mer beständiga material som sten och metall var ovanliga och ofta förbehållna samhällets övre skikt. Prästen eller en adelsman inom socken kunde begravas i kyrkan eller nära koret och där erhålla en påkostad gravvård.

Under industrialismen utvecklades en riklig flora av olika gravmarkeringar med olika form och av olika material, främst sten. Här presenteras tre typer som är särskilt vanliga.

Från det sena 1800-talet fram till 1920-talet var det vanligt att köpegravar förseddes med påkostade vårdar med stående format. Det kunde vara högresta bautastenar, obelisker och liknande. Dessa vårdar restes ofta över samhällets övre skikt och inte sällan är de försedda med både titel, namn, årtal, hemvist och ett bibelcitat. Vårdar av denna typ är ofta påtagligt karaktärskapande och betydelsefulla i kyrkogårdsmiljön. De kan också ha ett konstnärligt värde.

I kontrast till de mer påkostade gravvårdarna finns de mindre stenarna, som restes inom den allmänna linjen. Dessa har ofta en rektangulär form utan utvecklad utsmyckning. Texten är ofta lakonisk – förnamn, ofta men inte alltid efternamn, hemvist och

årtal. Dessa enkla vårdar är i sig inte iögonfallande, men berättar ändå om en viktig del av det äldre gravskicket och samhällets hierarkiska organisation.

Tiden efter andra världskriget medförde en långtgående förenkling av gravvårdarna, som samtidigt skapade en likriktning. Stenarna tillverkades maskinellt och det fanns ofta en standardiserad uppsättning symboler som kunde tillföras och kombineras.

Kyrkogårdsmiljöer som domineras av dessa stenar kan naturligtvis också ha ett kulturhistoriskt värde, men då är det i regel inte de enskilda vårdarna som är intressanta utan snarare helheten.

Lagstiftning

Kulturvärden på kyrkogårdar skyddas såväl i kulturmiljölagen som begravningslagen. Här nedan följer utdrag som har bäring på förvaltningen av kyrkogårdarnas kulturvärden.

Kulturmiljölagen (1988:950)

1 kap. Inledande bestämmelser

1 § Det är en nationell angelägenhet att skydda och vårda kulturmiljön.

Ansvar för kulturmiljön delas av alla. Såväl enskilda som myndigheter ska visa hänsyn och aktsamhet mot kulturmiljön. Den som planerar eller utför ett arbete ska se till att skador på kulturmiljön undviks eller begränsas.

Bestämmelserna i denna lag syftar till att tillförsäkra nuvarande och kommande generationer tillgång till en mångfald av kulturmiljöer. Lag (2013:548).

4 kap. Kyrkliga kulturminnen

1 § Kulturhistoriska värden i kyrkobyggnader, kyrkotomter, kyrkliga inventarier och begravningsplatser är skyddade enligt bestämmelserna i detta kapitel.

Begravningsplatser

11 § I vården av en begravningsplats skall dess betydelse som en del av vår kulturmiljö beaktas. Begravningsplatserna skall vårdas och underhållas så att deras kulturhistoriska värde inte minskas eller förvanskas.

12 § Begravningsplatser enligt detta kapitel är sådana områden eller utrymmen som avses i 1 kap. 1 § begravningslagen (1990:1144). Bestämmelserna om begravningsplatser omfattar också sådana byggnader på begravningsplatsen som inte är kyrkobyggnader samt fasta anordningar såsom murar och portaler. Lag (1990:1146).

13 § I fråga om en begravningsplats som anlagts före utgången av år 1939 krävs tillstånd av länsstyrelsen

1. för att utvidga eller väsentligt ändra begravningsplatsen,
 2. för att där uppföra någon ny byggnad eller fast anordning eller riva eller väsentligt ändra befintlig byggnad eller fast anordning.
- Länsstyrelsen får ställa de villkor för tillståndet som är skäliga med hänsyn till de förhållanden som föranleder ändringen. Villkoren får avse hur ändringen skall utföras samt den dokumentation som behövs. Lag (1999:304).

En del gravvårdar som inte är i bruk och förvaras i kyrkan kan ha ett kulturhistoriskt värde. I så fall kan det vara aktuellt att föra in dem i kyrkans inventarieförteckning. Gravbrädor från Askeryds kyrkogård.

Väsentliga förändringar kan innebära till exempel ändring av omgärdning, trädplanteringar, större omplaneringar av gravkvarter, ändringar i gångsystem och dess beläggning och nya belysningsinstallationer.

Begravningslag (1990:1144)

7 kap. Gravrätt

Gravanordningar m.m.

25 § Gravplatsen får förses med gravanordning, om det inte strider mot vad som är avsett att gälla för den del av begravningsplatsen där gravplatsen är belägen.

26 § Gravrättsinnehavaren bestämmer gravanordningens utseende och beskaffenhet. Detsamma gäller gravplatsens utsmyckning och ordnande i övrigt. Upplåtaren får dock besluta de begränsningar i gravrättsinnehavarens bestämmanderätt som är nödvändiga för att tillgodose en god gravkultur.

Gravrättens upphörande

37 § Om en gravanordning har tillfallit upplåtaren och den är av kulturhistoriskt värde eller av något annat skäl bör bevaras för framtiden, ska upplåtaren om möjligt lämna kvar den på gravplatsen. Om gravanordningen ändå måste föras bort från gravplatsen, ska den åter ställas upp inom begravningsplatsen eller på någon annan lämplig och därtill avsedd plats. Ytterligare föreskrifter om hänsynen till kulturmiljöarbetets intressen finns i kulturmiljölagen (1988:950). Lag (2013:552).

Ibland uppstår frågan om ansvar och skydd för en enskild gravvård. Så länge gravrätten inte gått ut ägs gravvården m.m. av gravrättsinnehavaren. När gravrätten gått ut övertas ansvaret av upplåtaren, vilket oftast är pastoratet. Om gravvården således står kvar på den tillhörande graven ger begravningslagen ett skydd. Om gravvården däremot flyttas till en annan plats på kyrkogården eller förvaras i kyrkobyggnaden kan det vara aktuellt att föra in den i kyrkans inventarieförteckning.

Allmänna skötselråd

Grunden för skötseln av kulturhistoriskt värdefulla gravvårdar är att de inte skadas, utan ges en så lång livslängd som möjligt. De förebyggande åtgärderna är väsentliga och kan motverka uppkomsten av skador genom till exempel mekanisk åverkan, biologisk påväxt och väder.

Vid rengöring och reparation av vårdar av mjukare bergarter (kalk- och sandsten) och järn som är över 100 år gamla bör konservator för sten respektive metall kontaktas för rådgivning eller åtgärd.

En orsak till skador är mekanisk åverkan genom trädgårdsfordon och andra redskap. Varsamhet vid gräsklippning minimerar risken för sprickor och bortfall av material.

En annan orsak är nederbörd och biologisk påväxt av lavar, alger och mossor. Dessa gynnas av att en sten står skuggigt och fuktigt. Liggande hällar och stående vårdar av mjuk bergart som kalk- och sandsten är särskilt känsliga för vådrets makter. På vintern tränger fukt in i sprickor och vidgar dessa och spränger till slut bort stenmaterial. Detta kan på sikt helt radera ut en inskription eller relief. Därför är det viktigt att hålla till exempel hällar rena från löv och grenar. Känsliga vårdar och hällar av hög ålder kan med fördel ges en skyddsklädsel eller täckning permanent eller under vinterhalvåret för att motverka frostsprängning.

Vårdar och gravstaket av järn är en kategori för sig, som kräver kontinuerligt underhåll. Vid ommålning befrias metallen från rostbeläggning med stålborste. Därefter grundas järnet med mörja och slutstrykes med linoljefärg. Lagningar bör anförtros åt hantverkare eller konservator med erfarenhet av järnslagningar.

Rostande förankringsjärn och dubbar är en annan vanlig orsak till skador. När järnet rostar och utvidgar sig så sprängs stenen. Ett viktigt arbete är därför utbyte av beslag och dubbar av järn mot rostfritt stål.

Rengöring av vårdar kan ha olika syften. Ofta sker det i första hand av estetiska skäl. Som regel bör den på kulturhistoriskt värdefulla vårdar vara motiverad av hänsyn till att påväxt riskerar stenens fortbestånd (kalk- och sandsten) eller för att förbättra förståelsen av objektet och kunna tolka och uppleva inskriptioner eller utsmyckningar. Enklare rengöring kan göras med ljummet vatten med liten tillsats av såpa eller diskmedel och med mjuka borstar som inte repar. Lämplig tid för detta är tidig vår och sen höst då exempelvis lavar är mer aktiva och mjuka då. Vårdar av hårdare bergarter som granit kan rengöras med högtryckstvätt, men endast där inte förgyllning och dekorationer kan skadas. Vårdar med mycket högt kulturhistoriskt värde och påtaglig skadebild (pågående bortfall av stenmaterial eller sprickor) bör rengöras av konservator.

Marschaller och stearinljus kan avsätta sot eller stänk på gravvårdarna. Detta kan förebyggas genom att exempelvis använda lämpliga hållare.

Biologisk påväxt, troligen rödalger, på en gravvård på Villstads kyrkogård i Gislaveds kommun.

Kalksten har en förmåga att spjälka sig och spricka. Denna sten på Forserums kyrkogård i Nässjö kommun kräver insatser av en stenkonservator.

Kyrkan och kyrkogården i Björkö 1947. I söder ligger sockenstugan och skolan. Strax norr om kyrkan ligger prästgården med ladugård och kyrkstallar, varav de sistnämnda revs 1983. Landsvägen går i rundad sträckning direkt öster om kyrkogården. Numera är vägen dragen nedanför platån i öster.

Björkö kyrka och kyrkomiljö

Björkö socken ligger vid sjön Nömmens östra sida. Terrängen är tämligen jämn med stort inslag av mossmarker i öster. Spår av stenåldersbebyggelse finns i anslutning till Nömmen, medan fornlämningsbilderna i övriga socknen är mager. Sockennamnet uppträder första gången i skrift 1337. Den gamla stenkyrkan som revs 1843 har daterats till omkring 1200. Ur kyrkligt hänseende var Björkö tidigare moderförsamling med Nävelsjö som annex, i senare tid har församlingen gått upp i Vetlanda pastorat. Av stora gårdar i socknen märks tre gamla säterier. Det största av dem, Rödjenäs, har anor från 1500-talet. På 1600-talet kom godset i ätten Mörners ägo för att under 1800-talet innehas av familjerna Silfversparre, Blix, Schmitterlöw och Berg. Sjöeryd från 1600-talet ägdes av ätten Duse innan det på 1700-talet slogs samman med Rödjenäs. Hårdanäs ägdes under 1600-talet av ätten Hård af Segerstad. 1914 drogs järnvägen Nässjö – Vetlanda genom socknen och ett stationssamhälle, Björköby, uppstod strax norr om kyrkbyn. Industri och handel växte fram i den lilla tätorten, bland annat med cementindustrin, Vebe-Betong.

Kyrka och kyrkogård ligger på en höjdplatå strax söder om Björköby, omgiven av ett öppet, svagt kuperat odlingslandskap. Norr om kyrkogården, på andra sidan en sänka med bäck och damm, står prästgården med manbyggnad i 1 ½ plan från 1847 med ljus-

Prästgården strax norr om kyrkogården tjänar numera som församlingshem.

gul locklistpanel och tegeltäckt sadeltak med frontespis. Byggnaden renoverades 1939. Som flygel står en äldre manbyggnad från 1700-talet med rödfärgad panel. Framför kyrkogårdens huvudentré åt norr ligger kyrkbacken, vilken numera upptas av en asfalterad parkeringsplats. En bred grusgång med sjöstenplattor leder fram till grinden. Den gamla nordsydliga landsvägen leder fram till entrén men rundar sedan kyrkogården i öster med både en äldre och en sentida vägsträckning. Den äldre grusväg, som lades om 1868, finns alltjämt kvar och löper jämsn med kyrkogårdsmuren uppe på platån. Söder om kyrkan ligger tegelklädda skollängor från omkring 1970 och det f.d. ålderdomshemmet från 1909, en träbyggnad i 2 plan med tegeltäckt sadeltak och gul locklistpanel, idag privatbostad. Väster om kyrkogården reser sig en liten grusås med nord-sydlig sträckning. Invid denna står en sentida rödfärgad ekonomilänga.

Den medeltida stenkyrkan som utökades vid två tillfällen på 1700-talet revs som tidigare nämnts 1843. Nuvarande kyrkan är uppförd i empirestil 1843–45 med fullbrett, rundat kor i öster och torn med lanternin i väster. Kyrkan har vitputsade fasader som genombryts av stora rundbågiga gjutjärnsfönster. Taken är täckta med svart plåt.

Kyrkogårdens historik

Kyrkogården anlades under medeltiden, troligen samtidigt med den första stenkyrkan omkring år 1200. I dess närhet fanns in på 1820-talet ett vikingatida gravfält vilket visar att en bosättning funnits här sedan förhistorisk tid. Även den runsten som står uppställd på kyrkogården bär, med korstecken och en kristen bön, vittnesbörd om att trakten kristnades redan under tidig medeltid. Om den medeltida kyrkogården är föga känt. När vi möter den på storskifteskartor från 1782 och 1807 har den en närmast rektangulär plan med kyrkan placerad i den norra delen.

Björkö kyrka uppfördes i empirestil 1843–45. Kyrkan placerades öster om den gamla kyrkogården på mark som styckades av från Klockaregården.

Denna runsten återfanns i den gamla kyrkans murverk 1690. I början av 1900-talet stod den uppställd på kyrkogården men flyttades 1938 till nuvarande plats längst åt väster. Runskriften avslutas med en kristen bön.

Utsnitt av storskifteskarta över Björkö by 1807. Kyrkogården hade en rektangulär plan med ingång mot kyrkbacken i öster. dåvarande utbredning framgår. I sydöst låg Klockaregården (Litt. B). LSA.

Björkö kyrkogård 1947, utsnitt av flygfoto. Den hade vid tiden utvecklats till en typisk gruskyrkogård med rätvinkliga kvarter och grusgravar omgivna med häckar. Foto AB Flygtrafik, JLM.

I samband med beslutet togs om att bygga ny kyrka 1837 enades man om att denna skulle uppföras öster om kyrkogården. Marken som uppläts av Klockaregården och dess dåvarande ägare löjtnant Schmiterlöv. Sockenstugan och fattigstugan som låg på platsen fick flyttas inför bygget. År 1843, samma år som bygget av den nya kyrkan påbörjades, revs den gamla kyrkan. Den Mörnerska gravkammaren, under den gamla kyrkan, fylldes med sand och ovanpå denna lades en fyrkantig stenplan med en jordhög, som kom att markera platsen för den gamla kyrkan. År 1856 drogs landsvägen om i ny sträckning öster om den nya kyrkan. Samtidigt hägnades den ännu oinvidga kyrkplatsen omkring kyrkan med ett trästaket. Staketet ersattes 1889 av en ringmur av granit, utförd av C J Granath från Rogberga. Muren mellan de båda kyrkogårdarna revs härmed. Först 1893 anlades kyrkogård kring den nya kyrkan och samtidigt planterades en trädkrans och häck kring den nya östra delen.

Enligt en tidningsartikel från 1916 så blev ”*kyrkogården i början på 1900-talet schaktad och planterad med regelbundna häckar, som gett den ett särdeles tilltalande utseende*”. Sannolikt var det vid denna tidpunkt som den gamla kyrkogården erhöll sin nuvarande rätvinkliga plan och indelning i köpegravs- och allmänna kvarter.

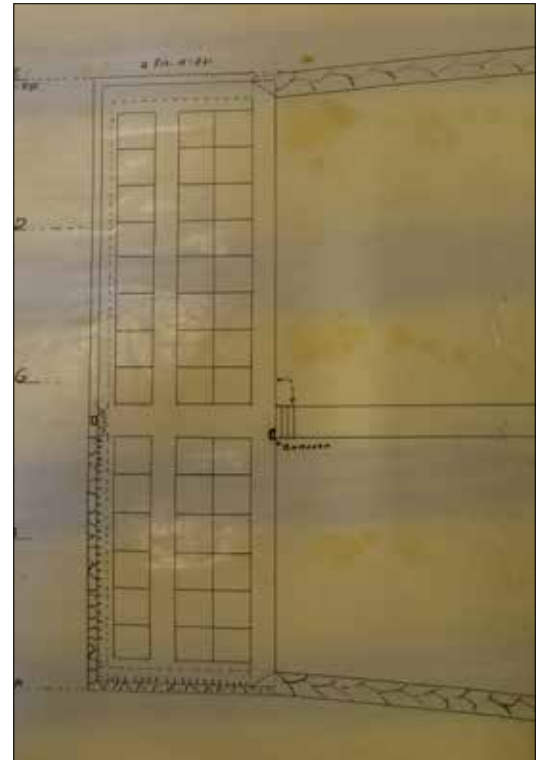
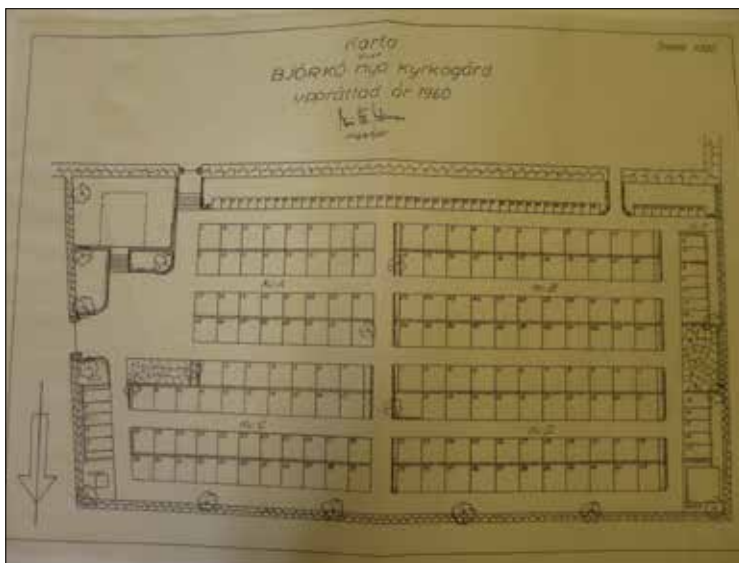
På ett flygfoto från 1947 möter vi en utpräglad gruskyrkogård med uteslutande grusgravar indelade med låga häckar samt grusgångar. Vid en översyn av kyrkans inventarieförteckning 1927 uppges att 12 gravkors av trä vid tiden ännu fanns på kyrkogården, varav inte något återfinns idag.

År 1938 fick kyrkogården en mindre utvidgning åt väster efter ett förslag av Edvin Andersson. Denna nya del, som föregicks av en schaktning av sluttningen på platsen, avsattes för 42 familjegravar. I samband med denna flyttades runstenen som tidigare stått som fond för kyrkogårdens öst-västliga axel ett 20-tal meter längre västerut.

År 1957 utvidgades kyrkogården i slänten nedanför gamla kyrkogårdens nordsida. För programmet stod ingenjör Erik Persson vid Johannes Dahls arkitektfirma, Tranås. Den gamla och den nya kyrkogården förbands med två trappor. Till skillnad från övriga kyrkogården avsågs gravplatserna gräsbesås och en maxhöjd på 0,6 m infördes för vårdarna, helt i linje med efterkrigstidens kyrkogårdsideal. 1958 tillkom en i sammanhanget projekterad bisättningskällare. Under det sena 1900-talet har kyrkogårdens karaktär förändrats genom igenläggningar av grusbäddar och häckramar till gravarna. Den tidigare gruskaraktären har försvunnit och istället dominerar lättskötta gräsmattor.

Bisättningskällaren strax innanför entré till nya kyrkogården revs 2009 och ersattes av en askgravplats.

Förslag till utvidgning av kyrkogården, upprättat 1936 av Edvin Andersson 1936. Björkö kyrkoarkiv, VaLa.

Karta över Björkö nya kyrkogård upprättad av ingenjör Eric M Ekman 1960. Björkö kyrkoarkiv, VaLa.

Gravkarta över Björkö kyrkogård från 1965 där planstrukturen från omkring 1900 fortfarande är intakt. Björkö kyrkoarkiv, VaLa.

Kyrkogårdens äldsta del, väster om kyrkan har en rätvinklig plan. Kvarteren närmast kyrkan har allttjämt karaktären av finkvarter.

Den gamla kyrkogårdsmur av fältsten ligger kvar i sina södra och norra sträckningar.

Muren som anlades omkring kyrkan 1889 är av råkilade kvaderblock i röd granit. Muren är enkelsidig och har tidigare varit försedd med häck på insidan.

Beskrivning av kyrkogården idag

Allmän karaktär

Björkö kyrkogård har en långsträckt utbredning och ligger på en höjdplatå med kyrkan längst åt öster. Kyrkogården består av fyra tydliga årsringar med delvis skilda karaktärer. Område A utgör den 1893 tillkomna kyrkogården runt nuvarande kyrka. Här rör det sig om två jämnstora, långsmala kvarter norr respektive söder om kyrkan. I väster ansluter den gamla kyrkogården, vilken erhöll sin plan omkring 1900. Kvarteren närmast kyrkan, område B, upptas av köpegravar med en i allmänhet påkostad utformning. Väster om dessa ligger två stora gräskvarter, område C i norr och D i söder, som tidigare upptogs av allmänna gravar. Längs ringmuren finns här även ett kranskvarter med köpegravar. Den något högre liggande utvidgningen från 1938, längst i väster, utgör område E och denna nås via en bred trappa av tuktade gråstenshällar. Nedanför platån i slutningen åt norr ligger den nya kyrkogården från 1958, området F.

Omgärdning

Ringmuren har tillkommit i olika skeden och varierar i utförande. Kring den äldsta delen finns längs de norra och södra sträckningarna en kraftig kallmur av gråsten, med inslag av röd granit. Denna kvarstår även mot utvidgningen åt väster och utgör här stödmur med ena sidan belägen under mark. Muren är ca 1,5 meter hög och krönet är beväxt med mossa, sedum, mandelblom och våtarv. På krönet åt södra växer även en syren. I muren finns ett antal sentida genombrytningar bland annat mot nya kyrkogården i norra sträckningen där en bred trappa av kanthuggen granit anlagts. Trappan har ledstänger av svarta stålrör. I sydväst finns en mindre betongtrappa mot materialboden som ligger strax utanför. Kyrkogårds-

muren från 1889 som omger kyrkan består av kallmurar av kilade röda granitblock lagda i skift med jordvall på insidan. Utvidgning i väster har låga betongmurar, klädda med kallmurad marksten. Murarna är enkelsidiga med jordslänt på insidan. Även här finns en trappa som leder till nya kyrkogården. Nya kyrkogården omges av betonggjutna stödmurar klädda med kullerstenar av medelstora format. Deras avtrappning svarar mot kvarterens terrassering.

Ingångar

Kyrkogårdens båda huvudingångar ligger i linje med varandra och leder till den stora grusplanen framför kyrkan. En tredje entré finns invid landsvägen i söder och leder till kyrkans sydportal. Samtliga grindar sitter i ringmuren från 1889 och bör vara samtida med denna. Dessa har pargrindar i smide med stram utformning och ytterst smäckra spjälor. Grindarna sitter mellan spetskrönta stolpar i krysshämrad granit. Till nya kyrkogården är i öster en tredelad smidesgrind från 1957 mellan pelare i samma utförande som muren.

Vegetation

Längs murarna till 1893 års kyrkogård växer äldre lönnar, varav några tagits ned längs södra sträckningen. På den äldre kyrkogården har en äldre trädkrans av kastanjer ersatts med rader av ännu tämligen unga lindar, varav den norra är planterad längs en igenlagd grusgång en bit ifrån muren. I anslutning till norra huvudingången och vid den Schmiterlöwska graven, växer en kastanj, en stor gammal ask och en något yngre ask. Möjligen utgör kastanjen en rest av den äldre trädkransen. På nya kyrkogården växer fyra gamla almar, rester av en tydligare struktur med trädrader. I slänten utanför södra ringmuren växer en riklig ängsflora, bland annat nattviol, tjärblomster och kungsljus, en rest från tiden då kyrkogården hävdades som äng.

Huvudentrén åt norr med smidesgrindar mellan spetskrönta granitstolpar från 1889.

I anslutning till den schmiterlöwska graven växer två äldre träd. Tillsammans med en alm intill huvudentrén bidrar dessa till en ålderdomlig karaktär.

Trädkransen med lönnar omkring kyrkan planterades 1893.

Närmast omkring kyrkan kvarstår breda krattade grusytor som är viktiga för karaktären av sekelskifteskyrkogård.

Nya kyrkogården i norr anlades 1957 med terrasseringsringar. Entrén vänder sig mot parkeringen i öster. Denna har sektionerade smidesgrindar som tillåter inkörsel av fordon. Innanför denna låg fram till 2009 ett bistättningshus.

Vid stentrappan mot utvidgningen i väster finns en sentida ramp i trä och aluminium. Rampen brister i estetisk anpassning.

Gångsystem

Rätvinkligt utlagda grusgångar avgränsar de olika gravkvarteren på alla delar av kyrkogården. Flera mindre gångar är idag igenlagda. Mest framträdande är en öst-västlig axel som binder samman gamla kyrkogården med utvidgningarna från 1893 och 1938. Denna börjar i den stora grusplanen framför kyrkans västtorn och går rakt västerut med ovan nämnda runsten som fondmotiv. Från ingångarna i norr och söder ligger i grusgångarna stråk av betongplattor med sjöstensyta fram till kyrkportarna.

Gravvårdstyper

Björkö kyrkogård uppvisar gravkonst från de senaste två seklerna. Äldst är en nyantik kalkstensvård från 1820-talet som stått utanför gamla kyrkans huvudentré. Den storslagna schmitterlöwska graven med sina gjutjärnskors från decennierna omkring 1850-talet dominerar intrycket vid huvudentrén och är unika exempel på lokalt producerad adlig gravvårdskosten vid tiden. Från förra sekelskiftet finns flera exempel på resliga vårdtyper av granit, vanligen i form av bautasten eller obelisk. Dessa följer olika vid tiden stilriktiga formspråk såsom jugend, nationalromantik eller nyklassicism. Med bestämmelser om maximihöjd på vårdar fick status istället uttryckas på bredden. Bruket av grusbäddar med inramning av häck var vanligt bland dessa, liksom hos de föregående, men är idag helt bortrationaliserat. Allmänna linjen är företrädd med karaktäristiskt småskaliga vårdar på gamla kyrkogården. Under efterkrigstiden blev vårdarna enklare i sina former samt mer och mer uniforma. En orsak var det begränsade utbudet av tillverkare, vilka ofta nyttjade samma kataloger. Bland tillverkarna hittar vi Bröderna Styrenius Stenhuggeri i Västervik och Bröderna Svenssons stenhuggeri i Emmaboda. En annan orsak var tidens kollektivistiska samhällsanda. Genomgående under hela 1900-talet har granit varit närmast allenarådande som material, mot seklets slut företrädesvis ljus granit medan svart präglade de första decennierna.

Kvarteren närmast omkring kyrkan anlades 1893. De upptas av familjegravar som numera ligger i sammanhängande gräsytor.

Beskrivning av kvarter

Område A kvarteren norr och söder om kyrkan

Allmän karaktär

Kvarteren norr och söder om kyrkan och dess ringgång tillkom 1893. Dessa utgör sammanhängande gräsytor som endast avdelas av grusgången som förbinder kyrkans södra entré med kyrkogårdens sydöstra dito. Gräsytorerna har en organisk form med avrundade hörn och följer även ringmurens rundade sträckning i öster. Båda sektionerna har en likartad struktur med familjegravar längsmed ringmuren samt en dubbel öst-västlig gravrad med ryggade familjegravar närmast kyrkan.

Gravvårdstyper

Efterkrigstida gravvårdar dominerar intrycket. I kranskvarteret finns en stor andel äldre vårdar från 1900-talets första årtionden. Den äldsta vården är en liten liggare från 1905 (BJÖ 01 001). Flertalet är från 1910-talet och utgör uppresta typer i svart

I kranskvarteret finns många uppresta vårdar i svart granit från 1910-talet.

Gräskvarteren inom denna del har mjukt rundade hörn.

På många vårdar återges bibelcitat. Här på syskonen Hultqvists grav finns trosbekännelsen med. Graven är över lärarinnan Ada Hultqvist, som tillika var aktiv inom nykterhetsrörelsen.

Gravvård intill huvudingången typisk för det tidiga 1900-talets industriellt producerade vårdar. Formspråket var nydanande men med historiserande drag.

diabas eller granit i en blandning av nyskapande jugend och historicism. Gravraderna närmast kyrkan består nästan uteslutande av efterkrigstidens låga, rektangulära gravvårdstyper. Flertalet är från 1950-talet i grå eller svart granit oftast med finhuggen eller krysshamrad ytbehandling. I några fall rör det sig om hällar i ljus finhuggen granit, där inskriptionen och motivet är huggna i relief. Större delen av gravarna har haft grusbädd och sten- eller häckram, vilket formen på några indikerar. En ovanlig företeelse är att flertalet av vårdarna har långa verser eller citat från bibeln, något som annars främst förknippas med äldre vårdar från 1800-talets förra hälft. Bland familjegravarna längs ringmuren återfinns titlar såsom: hemmansägare och kyrkovärd. Titlarna på de efterkrigstida vårdarna återspeglar framväxten av stationssamhället Björköby: ingenjör, kvarnägare, köpman, smedmästare, banvaktare, kyrkovärd och lantbrukare.

Kulturhistorisk bedömning och karaktär

De båda kvarteren norr och söder om kyrkan invigdes 1893 och hade då en organisk planform typisk för det sena 1800-talets tyska naturromantiska parkideal. Efter igenläggning av gångar och grusbäddar har denna del numera en mer efterkrigstida karaktär. Den övervägande andelen lågprofilerade gravvårdar bidrar till karaktären. Kvarterens mjukt organiska former är en kvarleva från anläggningstiden. Ett flertal uppresta familjegravvårdar från 1910-talet i kranskvarteret bidrar till ett historiskt djup inom denna del. Det kulturhistoriska värdet ligger främst i enskilda äldre vårdar från 1900-talet samt de vårdar som har titlar. I synnerhet de titlar som avspeglar framväxten av stationssamhället Björköby är intressanta. Den rika förekomsten av vårdar med bibelcitat är uttryck för ett lokalt bruk som är relativt ovanligt på andra kyrkogårdar i länet. I närheten av koret finns två gravar över personer som haft betydelse i bygden under sin levnad, nämligen byggmästaren Konrad Carlsson (BJÖ 01 052) och chefen vid järnvägsbygget Nässjö-Sävsjö Johan Svensson (BJÖ 01 087).

Kvarteren framför kyrkans huvudentré har trots för-lorad gruskaraktär ännu en tydlig prägel av högre-ståndskvarter från tidigt 1900-tal.

Område B kvarteren närmast kyrkan i väster

Allmän karaktär

Område B motsvarar de två större kvarteren väster om kyrkan och tillhör den gamla kyrkogården. Kvarteren är rätvinkliga och upp-tas av gräsytor. De äldre gravarna, i den främre östra delen, ligger i enkla nord-sydliga rader och är samtliga vända mot öster. Den västligaste raden är ryggad och här vänder sig gravarna både mot öster och väster. Detta har utgjort kyrkogårdens ”finkvarter” och de många högresta gravvårdarna från tidigt 1900-tal dominerar fortfarande intrycket. Genomgående rör det sig om familjegravar från 1900-talet, där samtliga ursprungligen haft grusbädd och häckramar. En äldre ask och en kastanj vid den schmitterlöwska graven utgör stämningsskapande inslag i det norra kvarteret.

Den schmitterlöwska graven har en monumental ut-formning. De fyra storskaliga gjutjärnskorsen och en liggande häll flankeras av en äldre ask och en yngre hästkastanj. Graven har ursprungligen haft grusbädd och en inhägnad med kätting mellan stenpollare.

Gjutjärnskorsen över ägaren till godset Rödjenäs löjtnant Carl Johan Fredrik Schmiterlöv samt hans maka och barn. De har en genombruten sirlig dekor och ovala inskriptionstavlor med ekbladskransar. Stenpolarna har kolonnform och kröns med blomknoppar.

En av de storskaliga bautastenarna inom kvarteren direkt väster om kyrkan är den vid landstingsmannen Claes Johansson grav. Flera av gravarna har sekundära hållar i ljus granit från 1930-talet. Denna är över Nässjös tidigare stadsingenjör Carl Ericson, verksam 1919–1950.

Gravvårdstyper

Gravvårdsbeståndet domineras av högresta granitvårdar från förra sekelskiftet främst i form av obelisker och bautastenar. Bland de mest påkostade utmärker sig bautastenarna över Klas Frigott Hjertberg ägare till Holmens säteri och landstingsmannen Claes Johansson, båda resta på 1910-talet (BJÖ 01 094, BJÖ 01 115). En särställning intar den schmiterlöwska släktgraven i norra änden med fyra storskaliga gjutjärnskors från 1849–69. Från 1887 härrör en granithäll inom samma grav. Ursprungligen har graven haft en påkostad inhägnad, om vilket en rad med kvarstående stenpollare med gjutjärnsknoppar minner. I närheten finns en vård i polerad svart granit rest över den 1879 avlidne prosten J P Hultbring (BJÖ 01 109). Denna större grav, var tidigare försedd med ett samtida sorgeträd men har, efter att trädet fällt, förlorat mycket av sin ståndsmässiga prägel. Flera av familjegravarna har sekundärt försetts med hållar i ljus granit, av en typ som blev vanlig under funktionalismen på 1930-talet. I synnerhet inom kvarterens västra del dominerar efterkrigstidens låga rektangulära gravvårdstyper, där nästan samtliga tidigare haft häckramar eller stenram.

I likhet med kvarteret omkring kyrkan förekommer bruket av bibelcitater frekvent på vårdarna inom denna del.

Inom kvarteren finns titlar som avspeglar kvarterets höga stauts: hemmansägare, kyrkovård och nämndeman är vanligast. Vidare finns organist, kammarherre och ryttmästare, överstelöjtnant, smedmästare, landstingsman, stadsingenjör och folkskoleinspektör.

Kulturbeskrivning och karaktär

De båda kvarteren närmast väster om kyrkan är resultatet av en omläggning omkring 1900 då hela den gamla kyrkogården anlades med rätvinkliga kvarter kantade med häckar. De båda kvarteren närmast kyrkan avsattes för köpegravar. Vid mitten av 1900-ta-

Inom det södra kvarteret är beståndet något mer uppblandat, bland annat med en ryggad rad efterkrigstida gravar i den främre östra raden.

let hade det utvecklats till en gruskyrkogård som helt upptogs av grusgravar med häckramar. Även om grusbäddar och häckar, sedan lång tid, avlägsnats så kvarstår intrycket av köpegravskvarter från förra sekelskiftet. Detta uppnås främst genom ett rikt bestånd av påkostade vårdar från denna tid, vilka är även ett uttryck för ett individuellt präglat ståndssamhälle skapat av begynnande välstånd under industrialismen. Områdets höga status understryks av den schmitterlöwska graven med gjutjärnsvårdar som minner om forna ägare till Rödjenäs säteri, en prostgrav och i övrigt ett flertal vårdar med titel. De båda äldre lövträden i kvarterets norra del utgör stämningsskapande inslag. De nyssnämnda båda äldsta gravarna från 1800-talets vittnar även om en omläggning av kyrkogården som skett direkt efter den nya kyrkans tillkomst, på 1840-talet. Det kan nämnas att Schmitterlów upplåtit den mark där kyrkan byggdes och därför efterhållit en framträdande gravplats.

Den rika förekomsten av vårdar med utskrivna bibelcitats är uttryck för ett lokalt bruk som förekommer på vissa kyrkogårdar.

Några gravar över bemärkta personer finns inom området bland annat den över förre stadsingenjören i Nässjö, Carl Ericson (BJÖ 01 115) och författaren och teologen Mabel Lundberg (BJÖ 01 111).

En intressant rest från tiden då varje grav hade inhägnad är de kvarvarande trapporna i stödmuren åt nordöst.

Område C norra kvarteret på gamla kyrkogården

Allmän karaktär

Gravkvarteret norr om mittgången inom gamla kyrkogården upptas idag av sammanhängande gräsmatta. Initialt har det varit indelat i ett kranskvarter med familjegravar längs ringmuren samt två kvarter med allmänna linjegravar i den mittersta delen. Trädkransen har vid omplantering flyttats in i linje med förutvarande grusgång. Den centrala delen upptas av allmänna linjegravar i nord-sydliga gravrader där samtliga vårdar är vända mot öster. I sydöstra delen

Ett ovanligt väl sammanhållet allmänna linjekvarter från mellan- och efterkrigstiden finns i område C.

Den ovanliga kalkstensvården över häradshövdingen Johan Broman (1777–1831) står som en solitär inom det allmänna kvarteret.

Kullen över den mörnerska graven markerar platsen för den medeltida kyrkan.

av detta område finns den Mörnerska graven som med sin gravkulle markerar platsen för den gamla kyrkan. Längs kyrkogårdsmuren i norr och väster ligger en rad med efterkrigstida familjegravar som samtliga utom en förlorat sina grusbäddar.

Gravvårdstyper

Kyrkogårdens äldsta gravvård står inom området med allmänna linjen gravar som en kvarlämnad solitär från 1823. Denna är en handhuggen kalkstenspelare i nyantik stil rest över häradshövdingen Johan Broman med familj. Möjligen kan denna ursprungligen ha burit en urna på sitt krön. En solitär är även den närmast

kvadratiske gravkullen på Mörnerska graven, uppkastad över gravkammaren, då kyrkan revs 1846. Gravkullen markerar även platsen för var den medeltida kyrkan en gång var belägen. I den inre delen finns ännu ett ovanligt väl bevarat område med allmänna linjegravar från perioden 1932–1963. Vid ett flertal gravar finns typiska småskaliga vårdar av svart eller grå granit, tätt placerade i kronologisk följd. Bitvis förekommer luckor utan gravsten men detta kan bero på att vissa gravar saknat vård och enbart varit markerad med en gravkulle. Titlar förekommer bara i undantagsfall, exempelvis förekommer trotjänarinna och svarvare. Enstaka sentida vårdar har infogats i linjen och i sitt slut i den västra delen övergår den allmänna linjen i ett modernt linjegravkvarter. Raderna närmast de tidigare grusgångarna i öster och väster verkar ha upplåtits för allmänna familjegravar.

Längs kyrkogårdsmuren rör det sig om familjegravar från 1900-talets första hälft med en tyngdpunkt på efterkrigstiden. Gravarna har för 1940- och 50-talen typiska vårdar med låg profil. De har tidigare haft grusbäddar med häckar och stenramar som numera är slopade. Nordvästra hörnet upptas av godsägare Ivar Bergs familjegrav med fem naturstensblock i olika storlekar från 1918–84 (BJÖ 02 023). Inom graven finns även gravvården över den rikskände generalmajoren och riksdagsledamoten Richard V T Berg. I kranskvarteret återfinns kyrkogårdens enda bevarade grusgrav (BJÖ 02 035) och även minnesvården över kontraktsprosten Karl Bredberg rest av församlingen 1946 (BJÖ 02 038).

Kulturhistorisk bedömning och karaktär

Område C har en tydlig struktur med en central allmän linje och köpegravar längs kyrkogårdsmuren. Allmänna linjen med karaktäristiskt småskaliga vårdar från 1932–63 speglar ett tidigare mycket vanligt gravskick med kostnadsfria gravplatser, en kontrast mot de påkostade familjegravarna. Denna företeelse är numera relativt sällsynt på länets kyrkogårdar varför större sammanhållna enheter har numera därav har ett högt kulturhistoriskt värde. En solitär från den äldre kyrkogården, som står kvar inom det allmänna gravkvarteret, utgör en handhuggen kalkstensvård från det tidiga 1800-talet över en häradshövding. Denna vård är av yppersta kvalitet och utgör ett ovanligt exempel på gravvårdskonsten under Karl Johantiden. Gravkullen över den Mörnerska gravkammaren, utgör en ovanlig adlig gravform och denna markerar även platsen för den rivna medeltidskyrkan. I köpegravsraden återfinns kyrkogårdens enda bevarade grusgrav, vilken idag endast har ett pedagogiskt intresse för hur familjegravarna varit utformade. Inom den Bergska graven finns generalmajoren och riksdagsmannen Richard V T Bergs och godsägaren Ivar Bergs vilorum, vilka båda är av personhistoriskt intresse.

Längs ringmuren finns familjegravar från efterkrigstiden. Närmast minnesvården över kontraktsprosten Karl Bredberg rest 1946.

Kyrkogårdens enda kvarvarande grusgrav är denna väl gestaltade familjegrav över Anders Carlsson, Björkeryd.

Kvarteret söder om mittgången har en efterkrigstida karaktär med stor inblandning av sentida gravar.

I den östra delen finns några enstaka vårdar från en allmän linje upptagen under 1920- och 30-talen.

En av få kvarvarande gravvårdar längs södra kyrkogårdsmuren utgör ett exempel på det tidiga 1900-talets nydanande gravkonst (BJÖ 03 174).

Område D – södra kvarteret på gamla kyrkogården

Allmän karaktär

Kvarteret som utgjort en pendang till område C med familjegravar längs kyrkogårdsmuren och allmänna gravar i de centrala delarna, är numera kraftigt uppblandat med sentida gravar. Det utgör ett sammanhängande gräskvarter med nord-sydliga dubbla ryggade gravrader. Spår finns ännu av en allmän linje i den östra delen medan de två västligaste gravraderna uteslutande upptas av efterkrigstida familjegravar. Vid kyrkogårdsmuren i söder kvarstår några enstaka familjegravvårdar från det tidiga 1900-talet.

Gravvårdstyper

Gravvårdsbeståndet utgörs nästan uteslutande av låga, rektangulära vårdar från 1950-talet fram till idag. Sju småskaliga vårdar från perioden 1925–31 representerar rester av en allmän linje utlagd vid omläggningen omkring år 1900. Bland dessa förekommer några enstaka titlar typiska för de lägre samhällsskikten, såsom trotjänarinnan och husaren. Bland de efterkrigstida familjegravarna återfinns titlarna: hemmansägare, förman, kyrkovärd, kyrkovaktmästare och pastor. I kranskvarteret längs kyrkogårdsmuren står två vårdar från början av 1900-talet, den ena med en rik utformning i en blandning av jugend och historicism (BJÖ 03 174).

Kulturbistorisk bedömning och karaktär

Område D har idag en typisk efterkrigstida karaktär med rader av låga vårdar i gräsmatta, en vanlig företeelse på svenska kyrkogårdar. Det kulturbistoriska värdet ligger istället i enstaka äldre vårdar, däribland några typiska allmänna linjevårdar samt vårdar med titel.

Område E utvidgningen i väster

Allmän karaktär

Område E från 1938 består av två jämnstora kvarter indelade med smala grusgångar. Området har en sammanhållen karaktär med nästan uteslutande efterkrigstida familjegravar i nord-sydliga ryggade rader inom gräsmatta. I fonden av mittgången står en runsten uppställd. I grusbacken väster om kyrkogården ligger borttagna vårdar upplagda.

Gravvårdstyper

Gravvårdsbeståndet har en tyngdpunkt på 1940- och 50-talen men med några enstaka sentida vårdar. Äldsta vårdarna är från 1939 alltså året efter anläggandet (BJÖ 02 005). Genomgående håller stenarna den låga profil som blev vanlig kring 1940, en del har tydligt varit samkomponerade med grusbädd och ram. Svart och grå granit är det vanligaste materialet. Titlar förekommer bara i undantagsfall: murare, smedmästare, missionsföreståndare och kyrkovärd.

Kulturhistorisk bedömning och karaktär

Den lilla kyrkogårdsutvidgningen från 1938 utgör en terrassering väster om gamla kyrkogården. Karaktären är idag typisk efterkrigstida med rader av låga gravvårdar i gräsmatta, en vanlig företeelse på svenska kyrkogårdar. Genomgående rör det sig om familjegravar som ursprungligen haft grusbädd. Det kulturhistoriska värdet ligger i övergripande strukturer och vårdar med titel.

Den västra delen som utvidgades 1938 ligger på en något upphöjd terrassering.

Utvidgningen indelas av smala grusgångar. De inre tvärgångarna har sekundärt lagts igen.

Gravvårdar från 1940- och 50-talen dominerar intrycket.

I backen utanför västra ringmuren ligger äldre allmänna linjevårdar som tagits ur bruk.

Nya kyrkogården ritad av Johannes Dahls arkitektfirma i Tranås 1957 har anpassats till den sluttande terrängen på platsen.

Övre sektionen har avsatts för urngravar.

Den mångårige ägaren och grundaren av Vebe-Betong Vilhelm Bäckmans grav finns på nya kyrkogården (BJÖ F: 006-7).

Område F nya kyrkogården i norr

Allmän karaktär

Nya kyrkogården är anlagd 1958 och består av fyra terrasser med öst-västliga gravrader med ryggade gravar. Bland de äldre gravarna finns flera familjegravar. Grässlänten upp mot gamla kyrkogården har en rad med urngravar och kantas av en stödmur. I anslutning till ingången i öster och i slutet av den öst-västliga gången därifrån finns viloplatser med ytbeläggning av kluven kalksten. Innanför ingången ligger en askgravplats från 2009 med mångkantig rabatt och stolpe i råkilad granit.

Gravvårdstyper

Kistgravarnas vårdbestånd från 1960 till idag utgörs nästan genomgående av stenar med den för efterkrigstiden vanliga låga profilen och rektangulära formen. De äldre i de södra raderna har stramare form och är som regel tillverkade i opolerad grå granit, de yngre har större variation i form och material. Endast enstaka vårdar bär titel. De få urngravarna från 1959 till idag har små strama hållar.

Kulturbistorisk bedömning och karaktär

1958 års kyrkogård är en typisk efterkrigstida anläggning med rygghäckskantade rader av låga vårdar i gräsmatta. Detta är en vanlig företeelse på svenska kyrkogårdar som speglar ett nytt ideal knutet till ståndssamhällets utjämnande under folkhemmet. Det kulturbistoriska värdet är knutet till den övergripande gestaltningen med terrasseringar och rumsskapande häckar.

Kulturhistorisk bedömning av kyrkogården i dess helhet

Björkö kyrkogård har medeltida ursprung där kyrkan och kyrkogården har ett framträdande läge i det omgivande odlingslandskapet. Kyrkogården består av fyraårsringar. Den äldsta delen har en rektangulär planform och hyste fram till nya kyrkans uppförande 1843 en medeltida stenkyrka. Nuvarande empirekyrka står inom en östlig utvidgning från 1893. En något högre liggande utvidgning i väster är från 1938 och en utvidgning från 1958 upptar slänten norr om gamla kyrkogården. Utvidgningarna är tydligt skilda från övriga kyrkogården genom äldre kallmurar och nya mursträckningar. Dessa murar ger tillsammans med smidda grindpartier och en kring kyrkogårdens äldre delar bevarad trädkrans intrycket av en traditionell landsbygds kyrkogård. Till detta hör de rätvinkligt utlagda kvarteren omgivna av grusgångar som är en rest av den nya plan som gamla kyrkogården erhöll omkring 1900. Denna utvecklades under 1900-talet till en renodlad gruskyrkogård med häckinramade gravar men efter igenläggningar i modern tid så återstår nästan inga grusytor inom kvarteren numera. En öst-västlig axel med kyrkan som fond ger en tydlig struktur åt kyrkogården.

Det kulturhistoriska värdet inom den enhet som bildas av gamla kyrkogården och 1893 års utvidgning är knutet till avläsbara strukturer och äldre vårdar. Stora delar av området har idag en rent efterkrigstida karaktär med låga vårdar i gräsmatta. En tydlig uppdelning finns dock mellan gamla köpegravar och allmänna linjen. I kyrkans närhet, d.v.s. på hela östra delen av gamla kyrkogården och längs kyrkogårdsmurarna finns familjegravar av varierande ålder. Det kulturhistoriska värdet i detta sammanhang är främst knutet till område B på gamla kyrkogårdens östra del. Där dominerar intrycket av påkostade gravvårdar från förra sekelskiftet. Den schmitterlöwska graven med sina gjutjärnskors vittnar såväl om socknens stora säteri Rödjenäs som om tidig industriell gravkonstproduktion i bygden. En ask vid graven är hög ålder och bidrar till intrycket inom denna del. Kastanjen, inom samma grav, utgör troligen en rest av en äldre trädkrans. Inom dessa köpegravskvarter finns flera vårdar med titel som speglar socknens historia och kvarterens status.

Motpolen till dessa kvarter utgör den väl sammanhållna allmänna linjen från perioden 1932–63 på norra delen av gamla kyrkogården. Denna tidigare vanliga företeelse som speglar samhällets bredare lager är sällan bevarad på länets kyrkogårdar. Linjegravkvarteret är viktigt för förståelsen av en gången tids samhälle. Solitären från 1820-talet utgör en handhuggen nyantik kalkstensvård över en häradshövding, vilken är kyrkogårdens äldsta vård. Gravkullen över mörnerska graven markerar platsen för den medeltida kyrkan som revs 1843 och vittnar om det äldre gravskicket då högre ståndspersoner valde gravplats invändigt i kyrkan.

Askgravplatsen från 2010 direkt innanför entrén till nya kyrkogården.

1938 års utvidgning har ett enhetligt gravvårdsbestånd med låg profil, idag i gräsmatta, vilket ger en efterkrigstida prägel. Den i muren uppställda runstenen utgör en fornlämning. 1958 års utvidgning är typisk för folkhemmets kyrkogårdsideal med ryggade rader av låga vårdar i gräsmatta. Till denna för svenska kyrkogårdar vanliga karaktär kommer gestaltningssmässiga kvaliteter genom terrasseringar, trappor. Det kulturhistoriska värdet på 1900-talets utvidgningar är i första hand knutet till övergripande strukturer.

Kyrkogårdar rymmer information om personer, gårdsnamn och försvunna yrken. Person- och lokalhistoriska värden är knutna till vårdar med titel, vilka reflekterar såväl det gamla ståndssamhället som stationssamhället Björköby. Bruket att återge bibelcitат på gravvården har varit utbrett inom kyrkogården, vilket annars är relativt omvanlig på andra landsortskyrkogårdar i länet.

Att tänka på i förvaltning av kyrkogården:

- Ringmurar, nivåskillnader, smidesgrindar, grindstolpar, grusgångar och trädkransen är väsentliga delar av kyrkogårdens utformning och definierar de olika årsringarna.
- Gjutjärnskorsen och pollarna vid schmiterlöwska graven samt kalkstensvården från 1823 (BJÖ 02 109) ska bevaras på plats. De båda äldre träden inom den schniterlöwska graven samt asken vid norra ingången är alla av hög ålder och av betydelse för karaktären.
- Mörnerska gravens hög markerar platsen för den rivna medeltidskyrkan.
- Nyttillskott i allmänna linjen inom område C och inom finkvartret i område B bör anpassas efter karaktären hos befintliga vårdar.
- Runstenen utgör en fast fornlämning som ej får rubbas utan tillstånd.
- Rampen till utvidgningen i väster bör ersättas med en mer anpassad variant.

Administrativa uppgifter

Jönköpings läns museums dnr:..... 2021-066
Beställare:..... Vetlanda pastorat
Inventering och rapportansvarig:..... Margareta Olsson
Rapportgranskning:..... Anders Franzén
Län:..... Jönköpings län
Kommun:..... Vetlanda kommun
Socken:..... Björkö socken
Fastighetsbeteckning:..... Björkö 1:1 och 8:0
Dokumentationsmaterialet förvaras i Jönköpings läns museums arkiv.

Referenser

Arkiv

Antikvarisk-topografiska arkivet, Stockholm (ATA)
Handlingar rörande Björkö kyrkogård
Jönköpings läns museum (JLM)
Handlingar, bilder och tidningsklipp rörande Björkö kyrkogård.
Landsarkivet i Vadstena (VaLa)
Björkö kyrkoarkiv

Kartmaterial

Lantmäteristyrelsens arkiv (LSA): Björkö socken, Björkö nr 1–6. Storskitte av inägor. Upprättad av Jonathan Montelin 1807.

Tryckta källor och litteratur

Bengtsson, Rune & Bucht, Eivor (red.). 1992. *Kyrkogårdens gröna kulturarv*. Alnarp.
Björkö hembygdsförening. 1995. *Boken om Björkö socken*. Gamleby.
Gullbrandsson, Robin 2007. *Björkö kyrkogård, Kulturhistorisk karaktärisering och bedömning. Björkö socken i Vetlanda kommun. Jönköpings län, Växjö stift*. Jönköpings läns museum, Byggnadsvårdsrapport 2007:126.
Hansson, Hans-Erik, Bielawski, Jarema & Jönsson, Karna. 2002. *Vård av gravstenar*. Stockholm.
Jonsson, Magdalena (red.). 2009. *Ett levande kulturarv: kyrkogårdar i Växjö stift*. Växjö.
Jönköpings län i porträtt och bild. Halmstad 1941.
Lundh, Stig. 2015. *Medeltidens kyrkor i Östra och Västra härad i Njudung – och deras kvarvarande inventarier*. Halmstad.
Schönbäck, Hedvig. 2008. *De svenska städernas begravningsplatser 1770-1830: arkitektur, sanitet och det sociala rummet*. Diss. Uppsala.
Svala, Catharina. 2010. *Kyrkogårdsmuren: kultur och konstruktion*. Alnarp.

Theorell, Anita, Wästberg, Per & Hammarskiöld, Hans. 2001. *Minnets stigar: en resa bland svenska kyrkogårdar*. Stockholm.

Westerdahl, Maria. 1996. *Den svenska skogskyrkogården: en bild från norr till söder*. Alnarp.

Ny Smålandsbeskrifning. Växjö 1914.

Rogberg, Samuel. *Historisk beskrifning om Småland*. Karlskrona 1770.

Svenskt ortnamnslexikon. Uppsala 2003.

Sverige. Geografisk beskrivning. Del IV. Stockholm 1931.

Sveriges bebyggelse. Landsbygden. Jönköpings län II. Uddevalla 1957.

Kriterier vid kulturhistorisk bedömning

Vid den kulturhistoriska bedömningen av gravanläggningarna på en begravningsplats utgår man från ett antal kriterier. Målet är att urvalet av de utvärderade gravarna skall spegla gravkulturen i vid bemärkelsen inom en begravningsplats, men i förlängningen också inom ett vidare område.

Utformningen av en gravanläggning har stor betydelse vid bedömningen av det kulturhistoriska värdet. Vårdar som är påkostade, hantverksmässigt utförda, estetiskt framstående, särskilt anspråkslösa eller anknyter till en lokal tradition är ofta särskilt intressanta. Gjutna gravkors i bruksbygder är exempel på en sådan lokal tradition. Man bör också spegla småfolkets gravskick och att bevara ett sammanhållet område med gravar som ingår i allmänna linjen kan vara viktigt.

Gravanläggningar som har inskrifter som anger titel och hemvist på den begravda berättar mer om gravplatsen än om dessa uppgifter saknas. Ibland finns också citat från Bibeln eller psalmboken eller bara en referens till ett citat. Ju fler uppgifter som står angivna desto större samhällsvärde har gravvården.

Ibland är gravvårdar resta över betydelsefulla personer eller personer som haft en tydlig anknytning till församlingsarbetet, exempelvis präster, klockare, kyrkvårdar och skollärare. Detta kan förstärka det kulturhistoriska värdet på en gravvård.

Industriellt framställda gravstenar bär ibland någon form av märkning från tillverkaren. Att veta varifrån stenen kommer och vem som tillverkade den höjer gärna det kulturhistoriska värdet.

Efterkrigstidens gravskick kan upplevas enahanda och likformigt. Det finns dessutom en väldigt stor mängd gravvårdar av likande typer på länets kyrkogårdar. Det är inte rimligt att bevara dessa i lika hög grad som äldre gravvårdar, men det är ändå angeläget att ett urval av dessa bevaras som exempel från detta skede.

Förutom själva gravstenen så består många gravplatser av även gravramar, häckar, växtlighet osv. Dessa tillhör har ofta tagits bort, men när de är bevarade finns det särskild anledning att dessa tas med i urvalet.

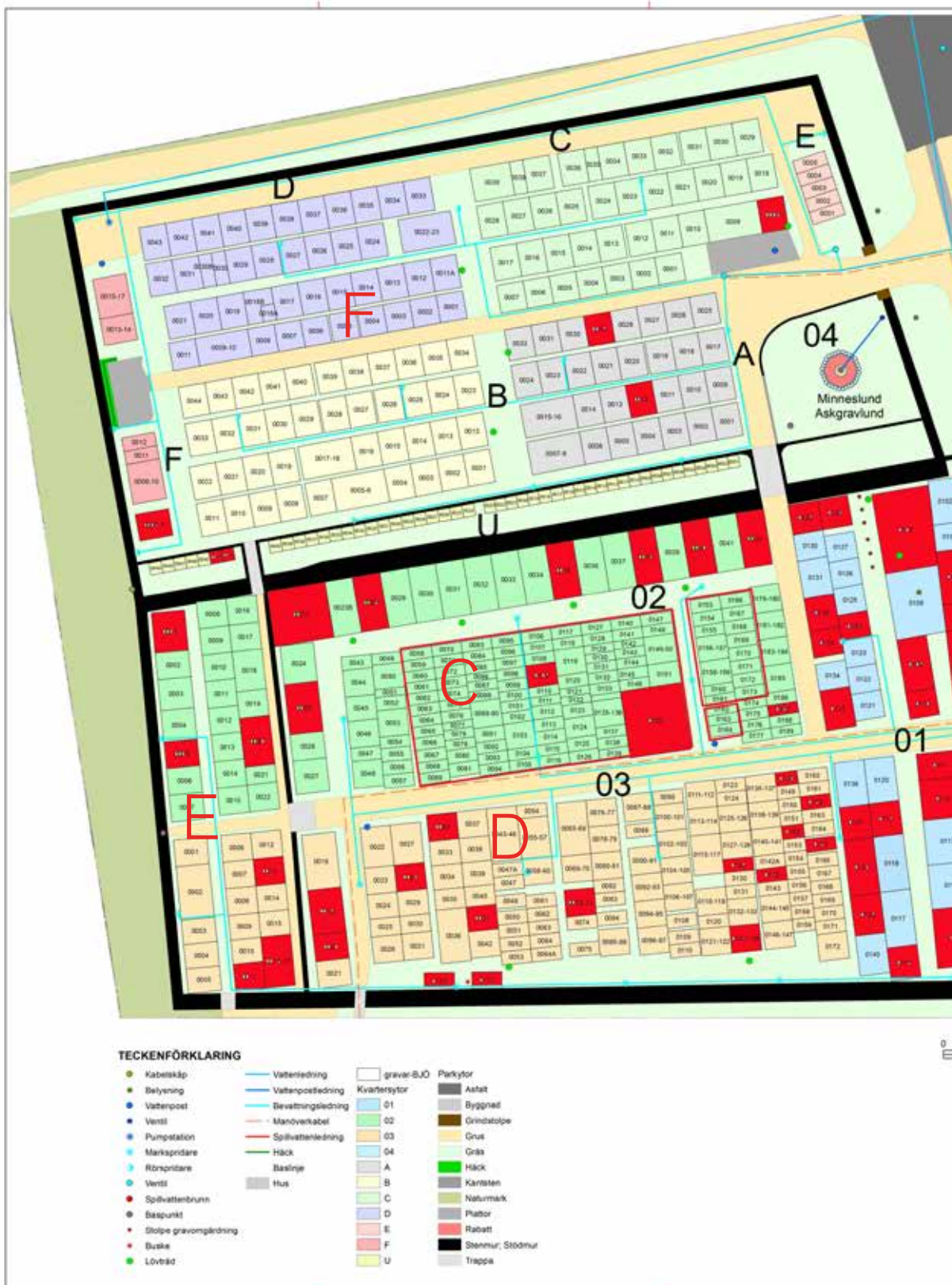
Klass 1

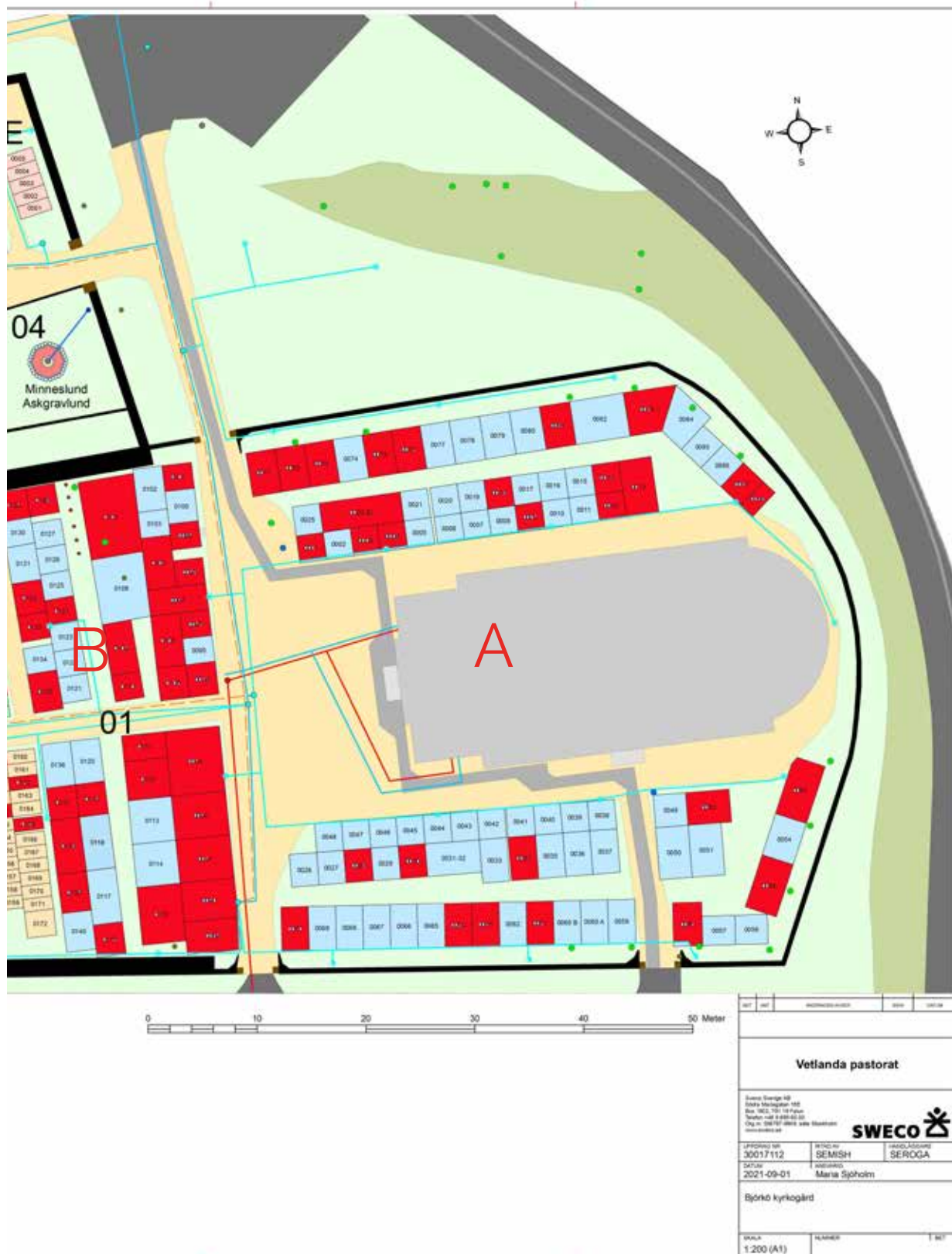
Avser gravplatser med mycket högt kulturhistoriskt värde. Dessa bör bevaras på plats och utan förändringar. Däremot kan de gärna kompletteras med nya namn, som bör ha samma typsnitt.

Klass 2

Avser gravplatser med högt kulturhistoriskt värde. Dessa bör bevaras på plats och utan förändring, men det kan vara möjligt att återanvända en vård för att bibehålla en karaktär på en del av kyrkogården, eller att i undantagsfall flytta vårderna om det är personhistoria eller titel som är det intressanta.

Gravkarta urval kulturhistoriskt värdefulla gravar

Urval Kulturhistoriskt värdefulla gravar

Område A kvarteren norr och söder om kyrkan

Gravnr.	Beskrivning	Inskription	Antikvarisk bedömning/urval	Fotografi
BJÖ 01 001	Liggare i svart polerad granit. Sekundärsten.	AMANDA ANDERSSON RAVELSRYD *1865 +1905	Klass 1. Tidstypisk vård, äldsta i kyrkogårdsdelen från 1893.	
BJÖ 01 003	Modernistisk vård i röd granit. Dekorbård i överkant. Motiv av kors.	SMEDMÄSTARE R. BÅNGS FAMILJEGRÄV	Klass 2. Sentida vård med titel. Robert Bång drev smedja i Källäng under 1920-talet.	
BJÖ 01 004	Modernistisk vård i röd kalksten. Motiv av bladverk i urna.	ARNOLD KARLSSONS HALLEN FAMILJEGRÄV	Klass 2. Tidstypisk vård i ovanligt material.	
BJÖ 01 009	Segmentbågig vård i svart granit. Motiv av kors.	BANVAKT J. R. GUSTAVSSONS FAMILJEGRÄV JOHN 1883-1962 MIMMI 1895-1950	Klass 2. Efterkrigstida vård med titel med koppling till järnvägen.	
BJÖ 01 0012	Modernistisk vård i svart granit. Motiv av stjärna.	KÖPMAN ADOLF OLOFSSONS FAMILJEGRÄV DAV. PS. 23	Klass 1. Tidstypisk vård med titel över person av lokalhistorisk betydelse. Adolf Olofsson drev diversehandel i Åshem Björköby.	

BJÖ 01 013	Låg bred segmentbågig vård i grå granit. 1948. Placerad vid gaveln av gravrad.	SYSKONEN HULTQVISTS VILORUM VI TRO PÅ SYNDERNAS FÖRLÅTELSE DE DÖDAS UPPSTÅNDELSE OCH ETT EVIGT LIV	Klass 1. Tidstypisk vård med påkostad utformning och bibelcitat. Vård över person av lokalhistorisk betydelse. Ada Mary Elida Hultqvist var lärarinna och ledamot av nykterhetsnämnden.	
BJÖ 01 014	Låg bred segmentbågig vård i svart polerad granit. Symmetrisk dekor. Motiv av oljelampa. Rabatt med kantsten i cement.	KVARNÅGAREN ERIK SVENSSONS BODASJÖGLE FAMILJEGRÄV	Klass 2. Tidstypisk vård med titel. Erik Svensson ägde Bodasjögle kvarn.	
BJÖ 01 018	Modernistisk kalkstensvård med kolonnliknande sidostenar. Motiv av strålstjärna.	C.A. STARCK BJÖRKHOLMEN *1881 +1951 HANS MAKAS ANNA *1869 +1952	Klass 2. Tidstypisk vård i ovanligt material.	
BJÖ 01 022-24	Gavelvård i grå granit med sidostenar. Motiv av kors och bladverk.	SYSKONEN JOHANSSON SÅLLERYD VILORUM HÄR VI UPPVAKNAR SKALL VI MÄTAS AV DIN ÅSYN	Klass 1. Vård med påkostad utformning och framträdande placering. Vård med bibeltext.	
BJÖ 01 028	Modernistisk vård i krysshamrad grå granit.	JOSEF WERN FAMILJEGRÄV UTAN FÖRSKYLLAN AV GUDS NÅD	Klass 2. Sentida vård med bibelcitat.	
BJÖ 01 030	Rundbågig vård i svart granit med sidostenar. Polerat motiv av kors i gryningssol i kyrkomiljö.	LANTBRUKARE BERTR. JOHANSSONS FAMILJEGRÄV DONNEMILEN SONEN SONEN ERIC GUNNAR *1912 +1987 *1911 +1992	Klass 2. Tidstypisk vård med titel.	

BJÖ 01 034	Modernistisk vård i svart finsågad granit. Osymmetriskt motiv av kors.	MEYER CARLSSON *23/6 1915 +12/1 1959 MAKAN MAY-LISS *11/2 1920 +21/3 2013 TY ATT LEVA, DET ÄR FÖR MIG KRISTUS, OCH ATT DÖ, ÄR FÖR MIG EN VINNING.	Klass 2. Tidtypisk vård med bibelcitat.	
BJÖ 01 052	Högrest modernistiskt kors i finsågad svart granit. Sekundärsten.	Kyrkovård Konrad Carlssons Återlöst Familjegrav Baksida: KONRAD *1897 +1958 Adina *1888 +1944 Sekundär: Ingemar Röjding *3.6 1917 +17.3 1993	Klass 1. Vård med påkostad utformning över person av lokalhistorisk betydelse. Konrad Carlsson var byggmästare, kyrkovård och ledamot av kommunfullmäktige.	
BJÖ 01 053	Modernistisk gavelvård i svart granit med sidostenar. Symmetrisk dekor.	MOR FAR *7.4.1852 +18.7.1927 *3.3.1862 +15.5.1936 SONEN ARVID *4.9.1890 +1.11.1918 BARNBARNEN HILDING OCH DAGMAR HILLEVI *17.10.1922 +3.4.1938 DOTTERN LINNEA *5.6.1898 +21.6.1984 KYRKOVÄRDEN C.A. HEMMINGSSONS FAMILJEGRAV	Klass 1 Vård med påkostad utformning och titel med koppling till församlingen.	
BJÖ 01 055	Nationalromantisk vård i grovhuggen svart granit med polerat motiv av gravsten med kors och stiliserad växtdekor.	J.P. JONSSONS FAMILJEGRAV Kvill. Joh. Ev. 14.v.1.	Klass 1. Tidstypisk vård.	

BJÖ 01 058	Vård med volutformat krön i rödgrå granit. Motiv av kors. 1963.	KANTOR KARL BJÖRKLUNDS SÄLLERYD FAMILJEGRÄV ERIK MAJ-LIS *1908 +1980 *1909 +1998	Klass 2. Tidstypisk vård över person av lokalhistorisk betydelse. Karl Björklund var kantor i Björkö församling.	
BJÖ 01 061	Rundbågig vård i svart polerad granit. Motiv av oljelampa och stjärna. Häll i finsågad svart granit. Motiv av kors.	J.A. LINDQVIST *1835 +1927 HUSTRUN LOVISA *1839 +1915 FR. LYGNESHULT Häll: KARL MARTIN LINDQVIST FAMILJEGRÄV ÖVERVUNNIT	Klass 1. Tidstypisk vård. Hällen över person av viss lokalhistorisk betydelsen. K M Lindqvist var styrelseledamot i Björkö missionsförsamling. Bibelcit. Bibelfcit.	
BJÖ 01 063	Högrest vård i röd granit i historiserande stil, med gravstens- och korsmotiv.	Hemmansägaren J.L. PALMQVIST Skärsboda *1843 +1916 Hans maka MATHILDA KRISTINA *1850 +1925 Dottern ANNA SOFIA *1877 +1923 Ebr. 13:8	Klass 1. Tidstypisk vård med påkostad utformning och titel.	
BJÖ 01 064	Rundbågig vård i historiserande stil och drag av wienerjugend av svart polerad granit. Med hjulkorsmotiv. 1916.	Matilda Kristina Karlsson fr. Ryd *5/4 1849 +9/7 1916 Gustav Emil Karlsson *8/1 1865 +4/12 1960 Ebr. 4:9	Klass 1. Tidstypisk vård av konstnärlig kvalitet.	

BJÖ 01 070	Högrest vård i historiserande stil av svart polerad granit. Motiv av kors.	Hemmansägaren C.A. Anderssons Björkeryd Familjegrav	Klass 1. Tidstypisk vård av konstnärlig kvalitet med framträdande placering.	
BJÖ 01 071	Högrest vård på postament med volutformat krön i historiserande stil med drag av wienerjugend av svart polerad granit. 1917.	FRANS J. JOHANSSON *1850 +1917 HANS MAKAS CHARLOTTA *1857 +1936 FR. LYGNESHULT VAR REDO	Klass 1. Tidstypisk vård av konstnärlig kvalitet med framträdande placering. Bibelcit. Bib.	
BJÖ 01 072	Vård i finhuggen ljus grå granit med tempelgavel. Motiv av strålsol. 1950.	J.P. KARLSSON SÄLLERYD FAMILJEGRAV GENOM TRON GINGO DE HEM.	Klass 2. Efterkrigstida vård med bibelcit.	
BJÖ 01 073	Vinkelbruten vård i svart delvis polerad granit med motiv av strålande kors samt stiliserade blad.	K.C. Samuelssons Bodasjögle Familjegrav Sonen Emil	Klass 1. Tidstypisk vård.	

BJÖ 01 075	Nationalromantisk vård i svart granit med polerad framsida. Motiv av strålstjärna och kors.	C.A. JOHANSSON G. KARLSSON J.G. KARLSSON MUNKHOLMEN	Klass 1. Tidstypisk vård.	
BJÖ 01 076	Vård i svart polerad granit i historiserande stil. Motiv av kors och stiliserade blad. Sekundärsten.	J.A. NILSSON MÖRTERYD *1838 +1922 HANS HUSTRU KRISTINA *1847 +1931 DOTTERN MATILDA *1877 +1933 SALIG ÄR DEN, SOM FÅR DEL I DE RÄTTFÄRDIGAS UPPSTÅNDELSE	Klass 1. Tidstypisk vård med bibelcitat.	
BJÖ 01 081	Vård i svart granit med tempelgavelform. Motiv av gryning och kolonner. Sekundärt vänd.	ARNE ALDERBRING *1930 +2020 ULLA ALDERBRING *1916 +2005 BJÖRKHEM Baksida: GUNNAR JOHANSSON *1888 +1973 MATILDA JOHANSSON *1888 +1930 NÖMMEHOLM	Klass 1. Sekundärt vänd mellankrigstida vård över person av lokalhistorisk betydelse. Per August Gunnar Johansson var kyrkvård och ledamot av kommunfullmäktige m m.	
BJÖ 01 083	Högrest vinkelbruten vård i finhuggen svart granit. Häll i finhuggen ljus granit med kors.	WILHELM SWALANDER BODA *2/1 1848 +21/2 1931 DAV.PS.25.V6 Häll: KYRKÖVÅRDEN GUNNAR SWALANDER *4.11 1887 18.9. 1971 GRETA SWALANDER 3.3. 1898 +26.10.1982	Klass 1. Tidstypisk vård (avser den uppresta). Vård med titel och över person av lokalhistorisk betydelse. Gunnar Swalander var köpman och ordf. i byggnadsnämnden, och vice ordf. i kyrkorådet och kommunfullm.	

BJÖ 01 087	Storskalig funktionalistisk vård i rödgrå granit.	INGENIÖREN JOH.S SVENSSON 26.8.1863 – 2.4.1941 ELIN SVENSSON 2.7.1875 – 11.6.1944 DOTTERN TANDLÄKAREN NINA ROMARE 19.3.1912 – 18.6.2002	Klass 1. Vård med titel och över person av lokalhistorisk betydelse. Johan Svensson var chef vid järnvägsbygget Nässjö-Sävjö.	
BJÖ 01 088	Funktionalistisk håll i grå granit.	Ida Johansson *8/6 1859 +31/3 1938 Hesterskog Övervunnit	Klass 2. Tidstypisk vård med bibelcitat	

Område B –kvarteren direkt väster om kyrkan

Gravnr.	Beskrivning	Inskription	Antikvarisk bedömning/urval	Fotografi
BJÖ 01 089	Jugendinspirerad vård i grå granit med bladrosett och polerad inskriptionstavla.	NÄMNDEMANNEN J.P. JONSSON SÅLLERYD *28/ 1819 +11/2 1910 HANS MAKÅ LOVISA *8/7 1833 +11/12 1899 ALEXIUS JONSSON *2/7 1868 +21/2 1941 KARL JONSSON *17/4 1875 +2/31944	Klass 1. Karaktärsskapande vård med hög kvalitet i utformningen. Titel.	
BJÖ 01 090	Nationalromantisk högrest vård i mörk grå polerad granit. Förgylld text.	KARL ALBIN JOHANSSON *8/7 1887 +2/12 1936 ELISABETH JOHANSSON *29/6 1888 +14/1 1988 MAJ-BRITT ALBINSSON *6/1 1926 +15/2 2012 THURE ALBINSSON *21/4 1924 +19/3 2018 Min nåd är dig nog. 2 Kor. 12.9 SKATTEGÅRDEN	Klass 1. Karaktärsskapande vård med bibelcit. Grav över personer av lokalhistorisk betydelse. Albin Johansson från Skattegården var ledamot i skolstyrelsen och kyrkofullmäktige samt kyrkovård. Thure Albinsson testamenterade medel till kyrkans renovering 2021.	
BJÖ 01 091	Vinkelbruten vård i svart finhuggen granit. Oval inskriptionstavla. Motiv av kors.	KYRKVÄRDEN C.A. ANDERSSONS KLOCKELUND FAMILJEGRAV SALIGA ÄRO DE DÖDA, SOM DÖ I HERREN – DE SKOLA FÅ VILA SIG FRÅN SITT ARBETE, TY DERAS GÄRNINGAR FÖLJA DEM. UPPB. 14:13	Klass 1. Karaktärsskapande vård med titel och bibelcit.	
BJÖ 01 092	Två funktionalistiska hållar i ljusgrå granit med rabatt emellan.	<i>vänstra:</i> CLAES MAGNUS JOHANSSON 1844 – 1933 <i>högra:</i> K.A. JOHANSSON TJUNNARYD FAMILJEGRAV	Klass 2. Tidstypiska vårdar.	

BJÖ 01 093	Nationalromantisk högräst vård i grå granit. Motiv av kors. Funktionalistisk häll i grå granit. Motiv av kors.	J.P. MAGNUSSON *25/8 1822 +28/11 1909 HANS HUSTRU MARIA F. PETERSDOTTER *10/11 1830 +29/11 1919 DOTTERN ANNA JONSSON *9/2 1856 13/3 1906 SONEN JOHANNES JONSSON *13/11 1864 +29/11 1942 SARA PETERSDOTTER *19/7 1810 +3/3 1906 DOTTERN MATHILDA *13/3 1842 +17/6 1918 GLIPE Häll: KARL JONSSON *4/3 1860 +27/5 1937 HANS HUSTRU CHARLOTTA BROMAN *10/1 1873 +14/2 1947 BARNEN HELGE *25/10 1905 +30/10 1906 GUNHILD *23/12 1907 +4/5 1983 GEORG *2/11 1911 +17/4 1995 ASTRID JÜRSS *20/9 1913 +5/3 2007 GLIPE	Upprest vård: Klass 1. Karaktärsskapande vård med framträdande placering. Häll: Klass 2. Tidstypisk vård.	
BJÖ 01 094	Stenblocksformad nationalromantisk bautasten i svart granit med polerad inskriftstavla.	Hemmansägaren KLAES FRIGOTT HJERTBERG Holmen *25/11 1853 +25/6 1917 Hans maka AUGUSTA EMERENTIA *28/8 1866 +14/8 1946 Sonen KARL FRIGOTT 19/5 1900 28/5 1906 Mötas vi en gång där hemma hos vår Frälsare	Klass 1. Karaktärsskapande vård med titel och bibelcitat och med framträdande placering.	
BJÖ 01 096	Vinkelbruten vård i svart granit med oval inskriftstavla. Motiv av kors.	HEMMANSÄGAREN J.A. JOHANNESSEN BODA 1854 – 1924 MAKAN MATILDA JOHANNESSEN 1859 – 1900 RUTH JOHANNESSEN 1892 – 1975	Klass 1. Karaktärsskapande vård med titel.	

BJÖ 01 097	Rundbågig vård i svart polerad granit i historiserande stil. Gryningsmotiv, kors och festong.	HEMMANSÄGAREN JOHAN KARLSSON TUVERYD FAMILJEGRAV SV. PS. 480	Klass 1. Karaktärsskapande vård med titel.	
BJÖ 01 098	Mindre rundbågig vård i svart polerad granit med motiv av ekgrenar och kors.	Kyrkovärden J.A. JOHANSON Fr. Aggarp *13/10 1826 15/1 1913 EMMA KRISTINA *5/5 1848 23/7 1922	Klass 1. Typisk vård i 1890-talsstil med titel.	
BJÖ 01 099	Nationalromantisk vård i svart granit med polerad framsida. Motiv av strålsol, kors och inskriptionstavla.	Hemmansägaren Alfred Karlssons Djuvanäs Familjegrav Återseendet står kvar Joh. 3:16	Klass 1. Karaktärsskapande vård med titel och bibelcitat.	
BJÖ 01 101	Modernistisk vård i svart polerad granit med stiliserad dekor.	HEMMANSÄGAREN K.E. KRAFTS LYGNESHULT FAMILJEGRAV	Klass 2. Tidstypisk vård med titel.	

BJÖ 01 104	Obeliskformad vård i historiserande stil i svart polerad granit. Stiliserad portal med rundbåge som inesluter stjärnor samt nygotiskt kors.	Hemmansägaren J.P. ISACKSON fr. Kristinelund *6/10 1828 +15/11 1908 hans maka INGA MARIA *4/1 1834 10/7 1912 ELFRIDA *20/6 1864 10/11 1956 HELGA *8/5 1875 17/7 1968 Älskat minne! Saligt återseende!	Klass 1. Karaktärsskapande vård med påkostad utformning och titel.	
BJÖ 01 105	Nationalromantisk vård i grov och finhuggen svart granit med korsformad gravvård och stiliserad växtdekor.	JOHAN SVENSSONS FAMILJEGRÄV Änga	Klass 1. Karaktärsskapande vård.	
BJÖ 01 106	Småskalig vinkelbruten vård i svart polerad granit. Motiv av bladverk.	Carl Swensson *1821 +1900 Hans Maka Kristina *1817 +1905 Fr. N. Sonarp	Klass 1. Tidstypisk vård bland de äldre i kvarteret.	

BJÖ 01 107	Schmiterlövskas gravsten med fyra gjutjärnskor samt del av borttagen hägnad med sex kolonnformade pollare i ljus granit krönta med pinjekottar i gjutjärn. De storskaliga korsen är likartat utseende med genombruten dekor av svängda järnband. Ovala inscriptionsplåtar dekorerade med ekbladskrans. Inom gravsten finns två äldre sorgeträd, en kastanj och en alm. Öster om raden med kors finns en större håll i finhuggen ljus granit.	<i>Korset långt i söder:</i> ÖFWERSTE LEUTNANTEN C.J.F. SCHMITERLÖW <i>baksidan:</i> FÖDD DEN 2 AUG 1805 DÖD DEN 1 MAJ 1866 Ps. 488 <i>Andra korset från söder:</i> H.E. SCHMITERLÖW FÖDD CEDERPALM <i>baksidan:</i> FÖDD DEN 14 JUNI 1816 DÖD DEN 24 JUNI 1855 Ps. 488 <i>Tredje korset för söder:</i> A.E. SCHMITERLÖW Ps. N. 493 <i>baksidan:</i> FÖDD D 14 OKT 1843 DÖD D 22 NOV 1849 <i>Fjärde korset för söder:</i> GEORGE FÖDD DEN 20/6 DÖD DEN 28/6 1869 AUGUSTA FÖDD OCH DÖD DEN 13/2 1870 PS. 493 <i>Hällen</i> KAMMARHERREN OCH RYTTMÄSTAREN G.F. SCHMITERLÖW *1836 +1887 Sv PS 477 V 8 . 9	Klass 1. Monumental tidigare grusgrav över ägarna till godset Rödjenäs Carl Johan Fredrik Schmiterlöw 1866–79 och kammarherre Fredrik Georg Schmiterlöw 1879–1887. Fyra gjutjärnskor och sex hörnpollare från tidig industriell tid. Graven har förlorat sin grusbädd och tidigare hägnad med järnkätting. Det norligaste korset är i behov av konservering.	
BJÖ 01 109	Vinkelbruten vård i svart polerad granit på postament.	PROSTEN JON PETER HULTBRING FÖDD 17 SEPT. 1795 DÖD 24 JUNI 1873 SONEN SAMUEL GOTTHOLD FÖDD 17 JAN 1836 DÖD 20 MAJ 1853 JOH: 11.25	Klass 1. Prostgrav med ovanlig tidig industriell stenvård.	
BJÖ 01 110	Nationalromantisk vård i grovhuggen grå granit. Vit text på inskriptionstavla i relief.	Organisten AUGUSTIN BJÖRKLUNDS FAMILJEGRAV Sälleryd	Klass 1. Karaktärsskapande vård med titel.	

BJÖ 01 111	Vård i grå granit med akroterieroch motiv av stiliserade kolonner. Sekundärsten i bokform.	KYRKVÅRDEN EMIL LUNDBERG KVILL *1860+1946 HANS MAKAS HILMA *1884 +1968 AV NÅD ÄRO VI FRÅLSTA Liggare: TEOL. O FIL. DR. *1903 MABEL LUNDBERG *1903 I KVILL +1994 I LUND	Klass 1. Tidstypisk vård med påkostad utformning och framträdande placering och titel. Sentida vård över känd person. Mabel Lundberg författare.	
BJÖ 01 112	Rundbågig vård i svart polerad granit med lägre sidostenar. Motiv av kyrkolandskap i gryningssol.	HEMMANSÄGAREN JOSEF JOHANSSON TUVERYD FAMILJEGRAV	Klass 2. Tidstypisk vård med titel.	
BJÖ 01 115	Nationalromantisk bautasten i svart granit med oval inskriptionstavla i relief. Två större hållar i grå granit.	Landstingsmannen CLAES JOHANSSONS FAMILJEGRAV I min Faders hus äro många boningar. <i>Häll (v)</i> CLAES JOHANSSON *28/11 1843 +17/2 1913 AMANDA JOHANSSON *27/11 1861 +10/3 1958 ARTHUR *5/12 1884 +14/8 1913 ELSA *26/7 1883 +27/10 1953 GUNNAR BJÖRNEDAHN *24/7 1889 +9/10 1980 INA BREJDING *17/2 1914 +6/4 1964 BACKEGÅRDEN <i>Häll (h)</i> STADSINGENJÖR CARL ERICSON *18/3 1889 +25/2 1966 ADINA ERICSON F. JOHANSSON *9/12 1886 +31/8 1971 NÄSSJÖ	Klass 1. Karaktärsskapande grav med tre monumentala vårdar. Högra hällen grav över person av lokalhistorisk betydelse. Carl Ericson tillträdde 1919 som Nässjö stads förste stadsingenjör. Innehade även befattningen som stadsarkitekt fram till 1944 och har ritat flera byggnader i Nässjö. Vänstra hällen grav över person av lokalhistorisk betydelse. Gunnar Björnedahl var nämndeman och föreståndare för Smålandsbanken, ordf i nykterhetsföreningen samt ledamot i kommunfullmäktige.	

BJÖ 01 116	Bautasten i grovhuggen grå granit i nationalromantisk stil med text i relief.	CARL STRAHL'S FAMILJEGRAV HONOM SOM ÄLSKAR OSS OCH HAR LÖST OSS FRÅN VÅRA SYNDER MED SITT BLOD S.M.F. 481.	Klass 1. Karaktärsskapande vård med påkostad utformning och bibelcitat och referens till frikyrkorörelsen. Carl Strahl satt med i styrelsen för Björkö missionsförsamling.	
BJÖ 01 119	Bautasten i grovhuggen svart granit i nationalromantisk stil med text i relief.	O. EKElundS FAMILJEGRAV	Klass 1. Karaktärsskapande vård.	
BJÖ 01 124	Modernistisk vård i svart granit. Sidostenar med kolonnndekor i relief. Motiv av kors.	F.D. NÄMNDEMANNEN KLAS LINDKVIST BJÖRKERYD FAMILJEGRAV KRISTUS VÅRT HOPP	Klass 2. Tidstypisk vård med titel.	
BJÖ 01 128	Gavelvård i finhuggen grå granit med urnor på sidostenar. Urnor upp- och nedvända.	KYRKVÄRDEN C.J. JOHANSSON *1867 +1933 HANS MAK ANNA *1878 +1955 DJUVANÄS DOTTERN INGEBORG *1906 +2002	Klass 2. Tidstypisk vård med titel.	
BJÖ 01 129	Modernistisk vård i (labrador) grå granit. Förgyllt text. Osymmetrisk dekor av kors.	Smedmästare Gustaf Wahlström 1847 – 1923 Makan Gustava f. Dahl 1849 – 1923 Gunnar Wahlström 1891 – 1979	Klass 2. Sentida vård med titel. Familjen bodde i torpet Norrhem. Alla sex sönerna emigrerade till Nordamerika.	

BJÖ 01 132	Nationalromantisk bautasten i rödgrå granit med inskriftstavla. Häll i rödgrå granit.	F.J. JOHANSSON NOTTEKULL *11.1.1851 19.1.1927 HANS HUSTRU ANNA *28/3 1860 25.5.1947 <i>häll:</i> SYSKONEN JOHANSSON KARL AUG. *1891 +1975 M. AGNES *1888 +1951 ALBERT *1893 +1981 ADINA *1897 +1952 OSCAR *1901 +1983 INGRID *1905 +2000	Klass 1. Tidstypisk vård. Hällen är grav över person av lokalhistorisk betydelse. Albert Johansson var ledamot i kyrkorådet och kommunfullmäktige samt körledare i kyrkan.	
BJÖ 01 133	Tempelgavelvård i grå granit med kolonner.	MARIA EK *1862 +1936 MARIA ERICSON *1877 +1926 GUDS GÅVA ÄR EVIGT LIV.	Klass 2. Mellankrigstida vård med bibelcitat.	
BJÖ 01 135	Vård i svart polerad granit i gotisk stil. Motiv av kors.	Kyrkovärden C.J. Pettersson Hesterskog *1843 +1917 Hans maka Charlotta *1858 +1937 Fostersonen August Johansson *1873 +1921	Klass 1. Karaktärsskapande vård med titel.	
BJÖ 01 137	Segmentbågig vård i svart polerad granit med motiv av stiliserade blad. Förgylld text.	Hemmanägaren OTTO KARLSSON Sälleryd *17/5 1863 +13/6 1926 Hans maka ANNA EMELIA FÖDD EKDAL *29/3 1867 +16/4 1944 RUTH *11/8 1895 +19/4 1974 ELISABETH *6/7 1907 5/6 1981 Joh:11:25 Vila i frid	Klass 1. Karaktärsskapande vård med titel.	

BJÖ 01 138	Nationalromantisk vård i grov och finhuggen svart granit med gravvårdsdekor och stiliserad växtdekor. Förgylld text.	Hemmansägaren FRANS JOHANSSON *1856 +1927 HANS MAKÅ ELFRIDA *1865 +1949 DOTTERN ELSA *1892 +1970 SONEN HENRIK *1901 +1973 DOTTERN ELNA *1895 +1977 Källeryd JOH.6:40 Herren känner de sina	Klass 1. Karaktärsskapande vård med titel och bibelcitat.	
BJÖ 01 139	Modernistisk vård i svart finhuggen granit med kolonner. Sekundärsten.	FOLKSKOLEINSPEKTÖR GUSTAV STAGNÉRS FAMILJEGRAV	Klass 2. Tidstypisk vård med titel.	

Område C – norra kvarteret på gamla kyrkogården

Gravnr.	Beskrivning	Inskription	Antikvarisk bedömning/urval	Fotografi
BJÖ 02 023	Den Bergska familjegraven. Tidigare grusgrav med hörnläge och entré från öster via numera igenlagd grusgång. Gravens grusbädd numera igenlagd och häckram borttagen. Uptas av sex stycken gravvårdar uppställda längs ringmuren. Flertalet av vårdarna har stenblocksformer, undantaget Richard V T Bergs vård från 1924 som har låg rektangulär form. <i>1:a vård från vänster:</i> Låg rektangulär vård i grå granit med grovhuggna sidor. Svart inskription. <i>2:a vård från vänster:</i> Högre naturblock i grå granit. <i>4:e vård från vänster:</i> Nationalromantisk grovhuggen bautasten i rödgrå granit. Tre sekundärstenar.	<i>1:a vård från vänster:</i> GENERALMAJOR R.T. BERG *18 2/8 43 +19 17/1 24 HANS MAKÅ JENNY FÖDD MELIN *18 27/9 43 +19 16/6 28 SALIGA ÄRO DE RENHJÄRTADE <i>2:a vård från vänster:</i> GODSÄGARE IVAR BERG *18 16/11 69 +19 3/5 18 HANS MAKÅ KATE F. WETCHE *18 9/10 69 +19 29/4 54 RÖDJENÄS <i>4:e vård från vänster:</i> RYTTMÄSTARE NILS R. BERG *1895 +1964 MAKAN ASTRID F. NORDENANKAR *1903 +1995	Klass 1. Karaktärsskapande grav med säregen utformning. <i>1:a vård från vänster över person av rikshistorisk betydelse.</i> Richard Vilhelm Timoleon Berg, 1843–1924, var generalmajor inom armén och riksdagsledamot av andra kammaren samt även ledamot i högsta domstolen 1903. Vården utgör ett tidigt exempel på funktionalism. <i>2:a vård från vänster över person av lokalhistorisk betydelse.</i> Johan Ivar Berg (1869–1918) var ägare till Rödjenäs gods och riksdagsledamot. <i>4:e vård från vänster över person av lokalhistorisk betydelse.</i> Nils Richard Berg, 1895–1964, var ryttmästare och ordförande i kommunalnämnden samt ledamot av Kgl. lantbruksakademin. Övriga vårdar är sentida och saknar värde.	
BJÖ 02 025	Vård med volutformat krön i svart polerad granit. Motiv av gryningsssol.	JOHANNES JONSSONS BJÖRKERYD FAMILJEGRAV JOH. 3:16	Klass 2. Tidstypisk vård.	
BJÖ 02 028	Segmentbågig vård i svart polerad granit. Motiv av stiliserade kolonner samt strålkors. Sekundärsten.	F.D. KYRKVÅRDEN AXEL JOHANSSONS AGGARP FAMILJEGRAV FRIDA *1882 +1945 AXEL *1876 +1948 JOH.11:25	Klass 2. Tidstypisk vård med titel.	

BJÖ 02 035	Grusgrav med modernistiskt kors på postament och stenram i finhuggen/polerad svart granit. Sekundärsten.	GUD ÄR KÄRLEKEN VILORUM FÖR FAMILJEN ANDERS CARLSSON BJÖRKERYD HILMA WALTHER ANDERSSON *1910 +1994 BJÖRKERYD . RÖSA . JÖNKÖPING JOH. 17:24	Klass 1. Grusgrav av hög konstnärlig kvalitet. Sammanhållen utformning.	
BJÖ 02 038	Minnesvård rest av församlingen 1946. Låg segmentbågig vård i grovhuggen grå granit med slät inskriptionstavla. Förgylld text. Sekundärsten.	KONTRAKTSPROSTEN KARL BREDBERG *31/12 1863 +13/12 1944 H. HUSTRU ANNA f. SANDBERG *18/4 1866+16/7 1956 MAJA *1892 +1955 LISBET *1895 +1983 FÖRSAMLINGEN RESTE VÅRDE	Klass 1. Efterkrigstida vård vid prostgrav med påkostad utformning. Carl Bredberg var prost i Björkö, verksam under åren 1904–1934.	
BJÖ 02 040	Modernistisk vård i svart granit med motiv av likarmat kors. Av tidigare grusgrav återstår rabatten och den bakre delen av stenramen.	Kantor P. G. Bromander Familjegrav Sv.Ps. 855 Sekundärsten: Trädgårdsmästaren Gustaf Andersson *1909 +1976	Klass 2. Tidstypisk vård. Titel med koppling till församlingen.	
BJÖ 02 042	Funktionalistisk vård i grå granit. Sekundärsten	BYGGMÄSTAREN ALFRED KARLSSONS TOTABO FAMILJEGRAV	Klass 2. Tidstypisk vård med titel.	
BJÖ 02 109	Pilasterförmad vård i finhuggen ljus kalksten. Pilastern har profilerad sockel och krön. Inskription på östra och västra sidan med spår av förgyllning. Dubb på krönet indikerar att någon typ av kröndekor initialt funnits, möjligen i formen av en urna.	HÄRADSHÖFDINGEN JOHAN BROMAN FÖDD 1777 DÖD 1831 HANS DOTTER EVA AUGUSTA *1813 +1823 OCH HANS ANDRA HUSTRU MARIA KATH MOBERG FÖRR 1796 DÖD 1841 SYRACH 41: k.3. O DÖD HURU BITTER ÄR DU FRÅN FADERNS HUG WÄLKOMNA BUD OM FRID OCH LJUS HOS HERRANS HUS	Klass 1. För industriell vård handhuggen med hög konstnärlig kvalitet i nyantik stil. Enda bevarade vårderna från tiden före gamla kyrkans rivning 1841. Vårderna är i behov av konservering.	

BJÖ 02 152	Kulle som markerar platsen för den gamla kyrkan och den mörnerska graven. Kullen hävdas som äng och har en liten rabatt med informationsskylt på krönet.	På platsen finns gravarna över familjerna Samuel och Anders Duse av Sjöaryd, J F Lindstedt och Carl Mörner. av Rödjenäs.	Klass 1. Gravplats från tiden före gamla kyrkans rivning som markerar dess läge.	
BJÖ 02 058-173	Kvarter med allmänna linjegravar från perioden 1934-1955. Vårdar över lag småskaliga i svart granit, lagda i kronologisk följd. Område med värdefulla gravar redovisas på gravkarta sid 32.		Klass 1. Karaktärsskapande tidstypiska allmänna linjenvårdar.	
BJÖ 02 187	Häll i svart granit.	FRANS KARLSSON 1868 – 1932 HANS MAKÅ HILDA KARLSSON 1875 – 1956 BROARYD PS. 23	Klass 2. Tidstypisk vård vid familjegrav i kanten av allmänna linjenkvarter.	

Område D – söder kvarteret inom gamla kyrkogården

Gravnr.	Beskrivning	Inskription	Antikvarisk bedömning/urval	Fotografi
BJÖ 03 019	Storskalig vård med volutformat krön i röd granit. Symmetrisk dekor.	KYRKOVÄRDEN C.M. CARLSSONS KVARNARBOL FAMILJEGRV SV.PS. 468:12-14.	Klass 2. Tidstypisk vård med påkostad utformning och titel.	
BJÖ 03 020	Upprest vård i svart polerad granit på postament, med drag av modernism och nationalromantik. Motiv av kors.	Reinhold Holmströms Familjegrav	Klass 2. Tidstypisk vård.	
BJÖ 03 0028	Modernistisk vård i finhuggen kalksten.	FÖRMAN HELGE STOCKHAUS FAMILJEGRV	Klass 2. Tidstypisk vård i ovanligt material och med titel.	
BJÖ 03 032	Rundbågig vård i svart granit med motiv av kyrkolandskap. Symmetrisk dekor av sådesax. Sekundärsten.	HEM.ÄG. VIKTOR JOHANSSON ÄPPLASKOG *1897 +1958 HANS MAKAS OLGA *1897 +1990	Klass 2. Tidstypisk vård i med titel.	

BJÖ 03 041	Modernistisk vård i svart granit med dekorbård i överkant.	KYRKOVAKTMÄSTAREN EDVARD KARLSSON FAMILJEGRÄV	Klass 2. Tidstypisk vård i med titel.	
BJÖ 03 072-73	Sentida vård i grå granit.	PASTOR VILHELM KARLSSON 13.4*1905 1982 3.10 MAKAN MAINA 22.5 *1909 +2001 10.6	Klass 2. Sentida pastorsgrav.	
BJÖ 03 129	Mindre nationalromantisk vård i grå granit. Motiv av kors.	CHARLOTTA JOHANSSON TÅNGEN *1846 +1925	Klass 2. Typisk allmänna linjenvård.	
BJÖ 03 134-135	Vinkelbruten vård i svart granit. Oval inskriftionstavla. Nedlagd lutande på sockel. Ovalig rabatt med skiffersten.	F.D. HUSAREN 71 C.J. STÅHL OCH HANS MAK HELENA	Klass 1. Enklare familjegravvård inom allmänt gravkvarter med titel.	
BJÖ 03 142	Vinkelbruten vård i svart granit med motiv av oljelampa, kors och bladverk.	MATILDA CARLSSON JOHANNESBERG *14/3 1852 +9/12 1927 JOH. 3:16	Klass 1. Typisk allmänna linjenvård.	

BJÖ 03 148	Småskalig vård i svart polerad granit med vinkelbrutet krön. Motiv av lagerbladskrans samt kors.	Josefina Karlsson *1866 +1928	Klass 1. Typisk allmänna linjenvård.	
BJÖ 03 152	Småskalig vård i svart granit med motiv av lagerbladskrans samt kors.	HÄR VILAR VÅR LILLE CARL ERIC	Klass 1. Typisk allmänna linjenvård vid barngrav.	
BJÖ 03 162	Småskalig nationalromantisk vård i polerad svart granit. Motiv av strålstjärna.	TROTJÄNARINNAN MARTHILDA KARLSSON SJÖERYD *25/10 1862 +18/4 1931	Klass 1. Typisk allmänna linjenvård med titel.	
BJÖ 03 165	Vinkelbruten vård i svart granit med oval inskriptionstavla. Motiv av kors.	HELENA KARLSSON DALSKOG *1856+1931	Klass 1. Typisk allmänna linjenvård med titel.	

BJÖ 03 173	Låg rundbågig vård i finslipad ljus granit.	Inskription svårtydd.	Klass 2. Tidstypisk vård.	
BJÖ 03 174	Segmentbågig vård i svart granit med randig reliefbearbetad yta. Motiv av kors. Intill vården finns en mindre tuja.	ÅT MINNET AV JOHAN PETER 1827 – 1905 OCH JOHANNA 1837 – 1917 DANIELSSON FRÅN BJÖRKERYD. AV TACKSAMMA BARN	Klass 1. Tidstypisk vård med påkostad konstnärlig utformning.	

Område E –utvidgningen i väster

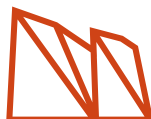
Gravnr.	Beskrivning	Inskription	Antikvarisk bedömning/urval	Fotografi
BJÖ 02 001	Modernistisk vinkelbruten vård i svart granit. Osymmetrisk dekor av kors.	MISSIONSFÖRESTÅNDARE MARTIN LINDÉNS FAMILJEGRÄV MARTIN *1893 +1961 OLLE *1929 +1943 ANNA *1894 +1989 ÅR KRISTUS VÅRT LIV BLIR DÖDEN EN VINNING	Klass 1. Sentida vård över person av lokalhistorisk betydelse. Martin Lindén var Missionsföreståndare för Svenska Missionen i Kina	
BJÖ 02 005	Låg segmentbågig vård i kryddhamrad röd granit. Småskaliga liggande vårdar i svart granit. Sekundärsten.	C.A. CARLSSON 1878 – 1939 HANS MAKÅ EMILIA 1883 – 1957 Liggare v. : KLAS HENNING *1881 +1928 Liggare h. : THYRA HENNING *1886 +1934	Klass 1. Tidstypisk vård från tiden strax efter utvidgningen 1938.	
BJÖ 02 0020	Låg bred vård i svart delvis polerad granit. Upphöjt kors med kristus-monogrammet "IHS". Sidostenar med dekor i relief.	CARL-JOHAN JOHANSSON 1876 – 1943 FRIDA JOHANSSON 1879 – 1955 HOLGER JOHANSSON 1915 – 1996 KYRKOVÄRD C.J. JOHANSSONS BJÖRKERYD FAMILJEGRÄV	Klass 2. Tidstypisk vård med påkostad utformning och titel.	
BJÖ 03 011	Modernistisk vård i svart granit. Motiv av kors.	SMEDMÄSTARE OSKAR SÖDERBERGS FAMILJEGRÄV Sekundärsten: VILORUM FÖR KARIN OCH HELGE BERGSTRAND	Klass 2. Tidstypisk vård med titel.	

BJÖ 03 013	Modernistisk vård i svart granit. Polerat motiv av gravsten med festong i överkant samt symmetrisk dekor av stjärnor.	Murare Hultqvists Familjegrav Vila i frid	Klass 1. Tidstypisk vård med hög kvalitet i utformningen och titel.	
BJÖ 03 016-17	Modernistisk vård i grå granit. Motiv av gryningssol och duva.	STRANDBERG KARL 1900 – 1972 SIGFRID 1895 – 1976 ELIN 1897 – 1983 N. SONARP	Klass 2. Sentida vård över person av lokalhistorisk betydelse. Karl Strandberg grundade Björkö hembygdsförening.	

Område F – nya kyrkogården i norr

Gravnr.	Beskrivning	Inskription	Antikvarisk bedömning/urval	Fotografi
BJÖ A:0012	Segmentbågig vård i röd granit med motiv av stiliserade kolonner.	KÖPMAN OTTO ÅSANDER RÖDJEJÄS FAMILJEGRAV	Klass 2. Tidstypisk vård med titel.	
BJÖ A:0029	Modernistisk vård i finsågad rödgrå granit.	DISPONENT EDVIN HJERTBERG 1894 – 1975 JUDITH HJERTBERG 1899 – 1988	Klass 1. Vård med titel och över person av lokalhistorisk betydelse. Edvin Hjertberg var folkskollärare och vice ordf i kommunalnämnden.	
BJÖ C:0008	Sentida vård i rödgrå granit med motiv av kors och sol. Förgylld text.	Kontraktsprosten Ernst Lavén *22.3 1917 +9.1. 1993 Makan Eivor *18.4.1918 22.5.2010	Klass 2. Sentida grav över kontraktsprost.	
BJÖ F:006-7	Naturromantisk vård i grovhuggen kalksten.	VILHELM BÄCKMAN *15/5 1891 +11/11 1964 HANS MAKÅ ANNA *22/2 1893 +22/1 1981	Klass 1. Vård med påkostad utformning över person av lokalhistorisk betydelse. Vilhelm Bäckman var ägare till Vebe-kvarnmaskiner från 1921 och startade senare även Vebe-Betong. Drev dessa fram till 1964.	
BJÖ U:043	Hällar i grå granit med motiv av kors på den äldre och skogslandskap på den sentida.	KVARNÄGARE HANS KLIWER *1.11 1889 13.10 1972 ELFRIDE KLIWER *23.3 1895 +13.12 1980	Klass 2. Vård vid urngrav med titel.	

År 2021–22 genomfördes en kulturhistorisk inventering av alla gravar på Björkö kyrkogård. Föreliggande rapport presenterar inventeringen och ger ett förslag till bevarandeplan.

Byggnadsvårdsrapport 2022:07
JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM